

PREVREG

10. – 11.
lipnja 2026.
Zagreb, Hrvatska

1. regionalna konferencija
„Izgradnja temelja PREVencijske
znanosti u REGiji“

10th – 11th
June 2026
Zagreb Croatia

1st Regional conference
„Building the foundation of
PREVention sciences in the REGion“

KNJIGA SAŽETAKA
BOOK OF ABSTRACTS

IZDAVAČ / PUBLISHER

Sveučilište u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet / University of Zagreb Faculty of Education and Rehabilitation Sciences

ZA IZDAVAČA / FOR THE PUBLISHER

izv. prof. dr. sc. Anja Miroslavljević

UREDNIKE / EDITORS

prof. dr. sc. Martina Ferić
izv. prof. dr. sc. Miranda Novak
prof. dr. sc. Josipa Mihić

GRAFIČKO OBLIKOVANJE I DIZAJN / GRAPHIC DESIGN

WORTKUNST, Obrt za grafički dizajn, nakladništvo, prevođenje i poduku

RECENSKI POSTUPAK / PEER REVIEW

Sve poster prezentacije prošle su postupak recenzije / All poster presentations underwent a review process.

ISBN 978-953-8321-29-0

Zagreb, 2026.

Knjiga sažetaka objavljuje se u otvorenom pristupu u Creative Commons BY-NC-ND (Autorstvo – Nekomercijalno – Bez prerada) licenci. This publication is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0

1. regionalna konferencija

„Izgradnja temelja PREVencijske znanosti u REGiji“

10. – 11. lipnja 2026., Zagreb, Hrvatska

ORGANIZATORI

Sveučilište u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Laboratorij za
prevencijska istraživanja, Hrvatska
Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Hrvatska
Stručni centar za prevenciju ovisnosti, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

POKROVITELJSTVO / INSTITUCIONALNA PODRŠKA

Agencija Europske unije za droge
Ministarstvo zdravstva Republike Hrvatske

1st Regional conference

„Building the foundation of PREVention sciences in the REGion“

10th – 11th June 2026., Zagreb Croatia

ORGANIZERS

University of Zagreb Faculty of Education and Rehabilitation Sciences,
Laboratory for Prevention Research, Croatia
Croatian Institute of Public Health, Croatia
Addiction Prevention Competence Centre, Sarajevo, Bosnia and
Herzegovina

PATRONAGE / INSTITUTIONAL SUPPORT

European Union Drugs Agency
Ministry of Health of the Republic of Croatia

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski
fakultet

HRVATSKI ZAVOD
ZA JAVNO ZDRAVSTVO

Stručni centar
za prevenciju
ovisnosti

ZNANSTVENI ODBOR

izv. prof. dr. sc. Miranda Novak (predsjednica), Sveučilište u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Laboratorij za preventijska istraživanja, Hrvatska

prof. dr. sc. Josipa Mihić, Sveučilište u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Laboratorij za preventijska istraživanja, Hrvatska

prof. dr. sc. Martina Ferić, Sveučilište u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Laboratorij za preventijska istraživanja, Hrvatska

dr. sc. Ana Kozina, Pedagoški inštitut, Ljubljana, Slovenija

izv. prof. dr. sc. Lejla Kuralić-Čišić, Sveučilište u Tuzli, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Tuzla, Bosna i Hercegovina

Amir Hasanović, MA prevencije ovisnosti i nasilja, Stručni centar za prevenciju ovisnosti, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

dr. sc. Marina Lepojević Kovačević, Institut za pedagoška istraživanja, Beograd, Srbija
prof. dr. sc. Branislava Popović Čitić, Sveučilište u Beogradu Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Srbija

dr. sc. Iva Ivanović, Centar za rani razvoj, Klinički centar Crne Gore, Podgorica, Crna Gora

dr.sc. Andrea Velinova, International Balkan University, Skopje, Sjeverna Makedonija

SCIENTIFIC COMMITTEE

Assoc. Prof. Miranda Novak, PhD (Chair), University of Zagreb Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, Laboratory for Prevention Research, Croatia

Prof. Josipa Mihić, PhD, University of Zagreb Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, Laboratory for Prevention Research, Croatia

Prof. Martina Ferić, PhD, University of Zagreb Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, Laboratory for Prevention Research, Croatia

Ana Kozina, PhD, Educational Research Institute, Ljubljana, Slovenia

Assoc. Prof. Lejla Kuralić-Čišić, PhD, University of Tuzla, Faculty of Education and Rehabilitation, Bosnia and Herzegovina

Amir Hasanović, MA in Addiction and Violence Prevention, Addiction Prevention Competence Centre, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Marina Lepojević Kovačević, PhD, Institute for Educational Research, Belgrade, Serbia

Prof. Branislava Popović-Čitić, PhD, University of Belgrade Faculty of Special Education and Rehabilitation, Serbia

Iva Ivanović, PhD, Early Development Center, Clinical Centre of Montenegro, Podgorica, Montenegro

Andrea Velinova, PhD, International Balkan University, Skopje, North Macedonia

ORGANIZACIJSKI ODBOR

prof. dr. sc. Martina Ferić (predsjednica), Sveučilište u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Laboratorij za preventijska istraživanja, Hrvatska

prof. dr. sc. Josipa Mihić, Sveučilište u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Laboratorij za preventijska istraživanja, Hrvatska

izv. prof. dr. sc. Miranda Novak, Sveučilište u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Laboratorij za preventijska istraživanja, Hrvatska

dr. sc. Matea Škrlec, Sveučilište u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Laboratorij za preventijska istraživanja, Hrvatska

dr. sc. Lucija Šutić Barbarić, Sveučilište u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Laboratorij za preventijska istraživanja, Hrvatska

Katarina Serdar Čerpnjak, mag. paed. soc., Sveučilište u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Laboratorij za preventijska istraživanja, Hrvatska

Josipa-Lovorka Andreić, mag. crim., Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Hrvatska

Amir Hasanović, MA prevencije ovisnosti i nasilja, Stručni centar za prevenciju ovisnosti, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Andrea Mijatović, diplomirana psihologinja, Stručni centar za prevenciju ovisnosti, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Siniša Baljo, profesor razredne nastave, Stručni centar za prevenciju ovisnosti, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

ORGANIZING COMMITTEE

Prof. Martina Ferić, PhD (Chair), University of Zagreb Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, Laboratory for Prevention Research, Croatia

Prof. Josipa Mihić, PhD, University of Zagreb Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, Laboratory for Prevention Research, Croatia

Assoc. Prof. Miranda Novak, PhD, University of Zagreb Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, Laboratory for Prevention Research, Croatia

Matea Škrlec, PhD, University of Zagreb Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, Laboratory for Prevention Research, Croatia

Lucija Šutić Barbarić, PhD, University of Zagreb Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, Laboratory for Prevention Research, Croatia

Katarina Serdar Čerpnjak, MA in Social Pedagogy, University of Zagreb Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, Laboratory for Prevention Research, Croatia

Josipa-Lovorka Andreić, mag. crim., Croatian Institute of Public Health, Croatia

Amir Hasanović, MA in Addiction and Violence Prevention, Addiction Prevention Competence Centre, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Andrea Mijatović, Licensed Psychologist, Addiction Prevention Competence Centre, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Siniša Baljo, Elementary Education Teacher, Addiction Prevention Competence Centre, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Izjava o ukljućivosti i jezićnoj raznolikosti

PREVREG konferencija je zamišljena kao regionalni i ukljućivi prostor razmjene znanja, iskustava i primjera dobre prakse. U skladu s tim, sudionicima je omogućeno izlaganje i pisanje sažetaka na hrvatskom jeziku, jezicima regije te engleskom jeziku.

Zadržavanje jezićne raznolikosti u Knjizi sažetaka odražava regionalni karakter konferencije i nastojanje da se sudionicima omogući izražavanje na jeziku koji najbolje podržava jasnoću, autentićnost i dostupnost njihova doprinosa.

Statement on Inclusiveness and Linguistic Diversity

The PREVREG Conference was designed as a regional and inclusive space for the exchange of knowledge, experiences, and examples of good practice. In line with this approach, participants were invited to present and submit their abstracts in Croatian, other languages of the region, and English.

Preserving linguistic diversity in the Book of Abstracts reflects the regional character of the conference and the intention to enable participants to express their contributions in the language that best supports clarity, authenticity, and accessibility.

SADRŽAJ

UVODNO PREDAVANJE / OPENING LECTURE	
STRATEŠKE I PROGRAMSKE POLITIKE PREMA OVISNOSTIMA	
Željko Petković	11
PLENARNA PREDAVANJA / KEYNOTE LECTURES	
SAYING NO TO POOR PREVENTION PRACTICES: USING SCIENTIFIC EVIDENCE TO IMPROVE OUTCOMES IN THE REGION	
Angelina Brotherhood	12
HOW TO SUPPORT RELATIONSHIPS IN SCHOOLS? THE ROLE OF SOCIAL-EMOTIONAL COMPETENCIES AND DIVERSITY AWARENESS	
Ana Kozina	13
MORE THAN THE PROGRAM: HOW STRONG IMPLEMENTATION AND GOOD FIT DRIVE IMPACT	
Doug Coatsworth	14
POZVANA PREDAVANJA / INVITED LECTURES	
FROM THE ADOPTION OF THE NATIONAL MENTAL HEALTH PROGRAMME TO THE IMPLEMENTATION OF EFFECTIVE PREVENTIVE PRACTICES IN SLOVENIA	
Nuša Konec Juričić	15
RAZVOJ PREVENCIJSKE ZNANOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ: KLJUČNI ISKORACI I LEKCIJE	
Martina Ferić	16
DEVELOPMENT OF PREVENTION SCIENCE IN THE REPUBLIC OF SERBIA: RESEARCH CAPACITIES, KEY ACTORS, AND DEVELOPMENTAL CHALLENGES	
Branislava Popović-Čitić	17
RAZVOJ PREVENCIJSKE ZNANOSTI U REGIJI - KRATKI PREGLED STANJA U BOSNI I HERCEGOVINI	
Lejla Kuralić-Čišić	18
KAKO SE RAZVIJALA PREVENCIJSKA NAUKA U CRNOJ GORI: KLJUČNI ISKORACI I LEKCIJE	
Dijana Milošević	19
DEVELOPMENT OF PREVENTIVE SCIENCE IN NORTH MACEDONIA: FROM ITS BEGINNINGS TO FUTURE STEPS	
Ana Frichand	20
YOUTH SUICIDE PREVENTION THROUGH UNIVERSAL ACTIVITIES, SELECTED INTERVENTIONS, INDICATED PROGRAMMES, AND POSTVENTION	
Vita Poštuvan	21
MAPIRANJE HRVATSKE PREVENCIJSKE ZNANOSTI 2016-2026: SUSTAVNA ANALIZA 325 PROJEKATA IZ TRI KONSOLIDIRANE CRORIS LISTE	
Darko Roviš	22
PREVENTION RESEARCH IN SERBIA: A SYSTEMATIC ANALYSIS OF ORIGINAL SCIENTIFIC ARTICLES AND DOCTORAL DISSERTATIONS	
Ana Radanović, Marina Kovačević Lepojević	23
ISTRAŽIVAČKI KAPACITETI I PRIORITETI PREVENCIJE U BOSNI I HERCEGOVINI	
Aida Ramić-Čatak	24
SCIENTIFIC RESEARCH PROJECTS IN THE FIELD OF PREVENTION IN MONTENEGRO (2016–2026): EMPIRICAL FOUNDATIONS AND RESEARCH CAPACITIES	
Ena Grbović	25

RESEARCH CAPACITY AND PREVENTION PRIORITIES IN NORTH MACEDONIA

Sheruze Osmani Ballazhi	26
EVIDENCE-BASED PREVENTION IN SLOVENIA: POLICY DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION CHALLENGES	
Urška Štremfel	27
KOLIKO SMO BLIZU UČINKOVITOM SUSTAVU PREVENCIJE? IZAZOVI RAZVOJA PREVENCIJE OVISNOSTI UTEMELJENE NA DOKAZIMA U HRVATSKOJ	
Josipa-Lovorka Andreić	28
PUBLIC POLICIES AND THE INSTITUTIONAL FRAMEWORK FOR PREVENTION IN SERBIA: CHALLENGES OF BUILDING AN EVIDENCE-BASED PREVENTION SYSTEM	
Branislava Popović-Čitić, Marina Kovačević Lepojević	29
POLICY I SUSTAVNI OKVIR ZA PREVENCIJU U BOSNI I HERCEGOVINI	
Dragan Vukadin	30
PREVENCIJA MENTALNOG ZDRAVLJA DJECE I MLADIH U CRNOJ GORI: OD RANOG RAZVOJA DO INICIJATIVA U ZAJEDNICI	
Iva Ivanović	31
PREVENTION POLICY AND ACTIONS FOR CHILD AND ADOLESCENT MENTAL HEALTH IN NORTH MACEDONIA	
Ivo Kunovski	32
POSTERI / POSTERS	
SEKUNDARNA UPORABA ZDRAVSTVENIH PODATAKA U PREVENCIJI SAMOUBOJSTAVA: KONCEPTUALNI OKVIR	
Karmen Korda Orlović	33
PONOVNA INTEGRACIJA U OSNOVNO OBRAZOVANJE MLADIH KOJI SU ISPALI IZ SUSTAVA OSNOVNOŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA - REZULTATI VIŠESTRUKÉ STUDIJE SLUČAJA KAO TEMELJ ZA RAZVOJ CILJANIH INTERVENCIJSKIH MODELA	
Martina Horvat	34
RETHINKING PREVENTION: WHAT STIMULANT USERS SAY THEY NEED	
Dijana Jerković, Tihana Novak, Anita Jandrić Nišević, Dalibor Doležal	35
POKAZATELJI O POJAVNOSTI NOVIH OVISNOSTI MEĐU MLADIMA U VIROVITIČKO-PODRAVSKOJ ŽUPANIJI	
Siniša Brlas	36
FROM DEPRESSION TO FUNCTIONING: THE MEDIATING ROLE OF SOCIAL SUPPORT A MEDIATION MODEL OF RESILIENCE, COPING STRATEGIES AND PERCEIVED SOCIAL SUPPORT IN EXPLAINING SOCIAL FUNCTIONING IN DEPRESSION	
Mirta Vranko, Martina Ferić, Petrana Brečić	37
THE IMPORTANCE OF TERTIARY PREVENTION IN WAR VETERANS: THE INTERPLAY OF PTSD, PSYCHIATRIC, AND PHYSICAL COMORBIDITIES	
Tina Peraica	38
PREVENTIVE ASPECTS OF EXISTING PRACTICES AND RESOURCES WITHIN THE HEALTHCARE SYSTEM IN WORKING WITH CHILDREN AND YOUTH IN ALTERNATIVE CARE WITH MENTAL HEALTH DIFFICULTIES: SOCIAL WORKERS' PERSPECTIVES	
Maja Laklija, Lorena Kodba	39
ANALIZA VREMENA PROVEDENOG NA DRUŠTVENIM MREŽAMA I NJEGOVOG DOŽIVLJAJA MEĐU MLADIMA	
Martina Markelić, Mateja Kopsa Sobota, Sanja Musić Milanović	40

EUROPSKO ISTRAŽIVANJE O PUŠENJU, PIJENJU I UZIMANJU DROGA MEĐU UCENICIMA (ESPAD)
TRIDESETOGODIŠNJI TREND UPORABE SREDSTAVA OVISNOSTI MLADIH U HRVATSKOJ I IZAZOVI VEZANI UZ
UPORABU E-CIGARETA MEĐU ŠESNAESTOGODIŠNJACIMA

Martina Markelić, Ljiljana Muslić, Vesna Ivasović, Sanja Musić Milanović	41
NAVIKE SPAVANJA I SPREMNOST NA PROMJENU: TESTIRANJE MODELA TEORIJE PLANIRANOG PONAŠANJA KOD STUDENATA	
Ana Petak, Dora Korać, Lovorka Brajković, Vanja Kopilaš	42
PROTECTIVE PSYCHOLOGICAL FACTORS FOR SUBJECTIVE WELL-BEING IN HIGH-STRESS FINANCIAL WORK ENVIRONMENTS: EMPIRICAL EVIDENCE OF NORTH MACEDONIA	
Andrea Velinova, Elena Parnardzieva Stanojevska	43
INDIVIDUAL AND SCHOOL-RELATED PREDICTORS OF SENSE OF SCHOOL BELONGING AMONG SECONDARY SCHOOL STUDENTS	
Marija Trajković, Lidija Bukvić, Marina Kovačević Lepojević	44
ALCOHOL MISUSE WITHIN CRIMINAL CAREERS: IMPLICATIONS FOR PREVENTION-ORIENTED INTERVENTIONS AMONG CONVICTED OFFENDERS	
Dragana Bogićević, Branislava Popović-Čitić, Ana Paraušić Marinković	45
PRIKAZ PROJEKTA RAZVOJ METODOLOGIJE DIGITALNE PROCJENE RIZIČNIH I ZAŠTITNIH ČIMBENIKA TE PREVALENCIJE RIZIČNIH PONAŠANJA KAO TEMELJA ZA STRATEŠKO PLANIRANJE PREVENCIJE U ZAJEDNICI (DIGIPREV)	
Martina Ferić, Josipa Mihić, Miranda Novak, Katarina Serdar Čerpnjak, Matea Škrlec, Lucija Šutić Barbarić	46
WHO FEELS SUPPORTED? GENDER AND EDUCATIONAL DIFFERENCES IN CROATIAN ADOLESCENTS' SOCIAL NETWORKS	
Dora Petrović, Ivana Pikić Jugović, Paula Pedić Duić	47
ULOGA POZITIVNOG RAZVOJA U POSTIZANJU DOBRIH RAZVOJNIH ISHODA ADOLESCENATA	
Miranda Novak, Josipa Mihić, Lucija Šutić Barbarić, Darko Roviš, Toni Maglica, Gabrijela Vrdoljak, Hana Gačal	48
„GDJE SU DANAS?“ – DUGOROČNA PERSPEKTIVA SUDIONIKA PREVENTIVNIH PROGRAMA CENTRA SPES	
Anita Begić, Ana Artuković Ljubić, Ivana Ćorić	49
ISHODI PRESTANKA PUŠENJA U JAVNOZDRAVSTVENOM NATJEČAJU "PUŠENJE ODBACI, LOVU NABACI" – 11-GODIŠNJE ISKUSTVO ZAVODA ZA JAVNO ZDRAVSTVO POŽEŠKO-SLAVONSKE ŽUPANIJE	
Jasmina Kovačević, Ivona Kusulja, Dejvid Zombori	50
RESULTS OF THE HEALTH BEHAVIOUR IN SCHOOL-AGED CHILDREN (HBSC) IN THE REPUBLIC OF CROATIA	
Tonka Karin, Ivana Pavić Šimetin, Dijana Mayer, Arian Peharda	51
UČINKOVITOST VIŠEKOMPONENTNIH POZITIVNO-PSIHOLOŠKIH INTERVENCIJA U POTICANJU PSIHOLOŠKOG PROCVATA ADOLESCENATA	
Paula Pedić Duić	52
PROGRAM „JAČANJE KOMPETENCIJA U RADU S MLADIMA“	
Snježana Šalamon, Andreja Radić, Marija Kušan Jukić	53
DIGITALNA PREVENCIJA RIZIČNIH PONAŠANJA MLADIH: RAZVOJ I EVALUACIJA MOBILNE APLIKACIJE ZA PREVENCIJU OVISNOSTI I RAZVOJ VJEŠTINA	
Davor Dubravić, Tatjana Nemeth Blažić, Mirjana Lana Kosanović Ličina, Arian Dišković	54

UNIVERZALNI PRISTUP PREVENCIJI POTICANJEM RAZVOJA EMOCIONALNIH KOMPETENCIJA U SPLITSKO-DALMATINSKOJ ŽUPANIJI

Mirjam Juginović, Mirela Grbić, Željko Ključević 55

GINA – AI ASSISTANT FOR GYNECOLOGICAL LITERACY

Ulla Marton, Tatjana Nemeth Blažić, Tom Gavazzi, Davor Dubravić, Tomislav Benjak 56

CENTRI ZA DOBROVOLJNO SAVJETOVANJE I TESTIRANJE NA HIV, VIRUSNE HEPATITISE I SPOLNO PRENOSIVE INFEKCIJE: ULOGA U SMANJENJU RIZIČNIH PONAŠANJA I PROMOCIJI SPOLNOG I MENTALNOG ZDRAVLJA

Tatjana Nemeth Blažić, Petra Smoljo, Margareta Merkaš, Davor Dubravić, Mirjana Lana Kosanović Ličina, Iskra Alexandra Nola 57

RH ISKUSTVO U PRIMJENI AI TEHNOLOGIJE U PREVENTIVNOJ ZDRAVSTVENOJ ZAŠTITI

Tomislav Benjak, Tatjana Nemeth Blažić, Krunoslav Capak 58

IZGRADNJA SUSTAVA INSTITUCIONALIZIRANE PREVENCIJSKE PRAKSE U ZAJEDNICI - CENTAR ZA DJECU, MLADE I OBITELJ VELIKA GORICA

Arijana Mataga Tintor, Sanda Puljiz Vidović 59

VAŽNOST EUROPSKIH PROJEKATA ZA UNAPREĐENJE PREVENTIVNOG DJELOVANJA U HRVATSKOJ – PRIMJER PROJEKTA JA PRISM

Karmen Korda Orlović, Danijela Štimac Grbić 60

PRIJENOS PREVENCIJSKE ZNANOSTI U PRAKSU: FOLLOW-UP EVALUACIJA ISHODA EUPC OBUKA

Amir Hasanović, Siniša Baljo, Andrea Mijatović 61

NEKA PREVENTIVNA NAČELA U PRAKSI UDRUGE PRAGMA U PROGRAMU „POMAK“

Nedjeljko Marković, Angelina Krsnik, Mirjana Soljačić 62

PRIKAZ NACIONALNOG PROGRAMA MENTALNOZDRAVSTVENE PISMENOSTI ZA ODGOJNO-OBRAZOVNE DJELATNIKE - POMOZI DA

Ljiljana Muslić, Vesna Ivasović, Martina Markelić, Sanja Vučagić, Sanja Musić Milanović 63

STRENGTHENING YOUTH SUICIDE PREVENTION SYSTEMS: A CROSS-SECTOR PARTICIPATORY ANALYSIS OF ROLES, CAPACITIES, AND GAPS

Nuša Zdravec Šedivy, Eva Sedlašek, Urška Mali Kovačić, Vita Poštuvan 64

PEER-TO-PEER PREVENTION OF YOUTH ANXIETY: THE “PEER POWER TO EMPOWER” 3C-BASED PILOT PROGRAMME FOR YOUNG PEOPLE WITH FEWER OPPORTUNITIES

Ivona Dundović, Stela Božiček, Rada Drnovšek, Emilia Albonico 65

UČINKOVITOST EDUKACIJE O SMANJENJU ŠTETE KOD MLADIH: IMPLIKACIJE ZA PREVENCIJU U HRVATSKOJ

Manuela Krakar Ahmedović, Eliza Učović, Lea Pancun 66

VALIDATION OF THE WARWICK-EDINBURGH MENTAL WELLBEING SCALE IN A SAMPLE OF SERBIAN SCHOOL TEACHERS

Marina Kovačević Lepojević, Marija Trajković, Ana Paraušić Marinković, Lidija Bukvić, Dragana Bogićević, Branislava Popović-Čitić 67

IZMEĐU PODRŠKE I USAMLJENOSTI: KAKO KOGNITIVNE DISTORZIJE I SOCIJALNA PODRŠKA OBLIKUJU SOCIJALNU I EMOCIONALNU USAMLJENOST

Marina Trbus, Ana Petak 68

PEER EDUCATION AS A SCHOOL-BASED PREVENTION PRACTICE: FINDINGS FROM SECONDARY SCHOOLS IN SERBIA

Vesna Popović, Marija Jovanović Stojaković 69

KAZALO AUTORA / AUTHOR INDEX

70

POPIS SUDIONIKA / PARTICIPANTS LIST

73

STRATEŠKE I PROGRAMSKE POLITIKE PREMA OVISNOSTIMA

Željko Petković

Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zagreb, Hrvatska

SAŽETAK

Područje ovisnosti posljednjih godina obilježavaju promjene u obrascima uporabe sredstava ovisnosti i ponašajnih ovisnosti, rast novih javnozdravstvenih izazova te potreba za koordiniranim i na dokazima utemeljenim odgovorima različitih sustava. Suvremeni pristupi politikama prema ovisnostima sve više naglašavaju povezivanje prevencije, tretmana, smanjenja šteta, oporavka i socijalne reintegracije, uz integrirano sagledavanje različitih oblika ovisnosti i povezanih rizika za mentalno zdravlje i dobrobit pojedinaca i zajednice.

Rad daje pregled strateškog i programskog okvira u Republici Hrvatskoj, s posebnim naglaskom na Nacionalnu strategiju djelovanja na području ovisnosti do 2030. godine i pripadajuće akcijske planove. Prikazuju se ključni prioriteti nacionalnih politika, epidemiološki trendovi te aktivnosti usmjerene na prevenciju, liječenje, smanjenje šteta, oporavak i socijalnu reintegraciju osoba s problemima ovisnosti, uključujući razvoj intervencija u odgojno-obrazovnom sustavu, lokalnoj zajednici, radnom mjestu i noćnim okruženjima.

Također se prikazuju aktivnosti Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo usmjerene na razvoj standarda kvalitete, edukaciju stručnjaka, praćenje trendova, međunarodnu suradnju i jačanje nacionalnih kapaciteta za planiranje i provedbu intervencija. Posebna pozornost posvećuje se međuresornoj suradnji i koordinaciji između zdravstvenog, obrazovnog, socijalnog i represivnog sustava, uključujući razvoj smjernica i aktivnosti usmjerenih na sigurnija noćna okruženja i prevenciju rizika povezanih s uporabom sredstava ovisnosti.

U zaključku se naglašava važnost daljnjeg razvoja integriranih i međuresorno povezanih politika koje mogu odgovoriti na suvremene obrasce ovisnosti i povezane javnozdravstvene izazove.

Ključne riječi: ovisnosti; javnozdravstvene politike; prevencija; smanjenje šteta; međuresorna suradnja

SAYING NO TO POOR PREVENTION PRACTICES: USING SCIENTIFIC EVIDENCE TO IMPROVE OUTCOMES IN THE REGION

Angelina Brotherhood

Addiction Competence Centre of the Austrian National Public Health Institute in Vienna, Austria

ABSTRACT

Despite significant progress in substance use prevention, activities that rely on information provision, warnings, or similarly ineffective strategies are still widely requested, funded and delivered. Moreover, insufficient indicators such as participant satisfaction, reach, or increased awareness of the dangers of drugs are often used to demonstrate success. How can we, as preventionists from different professions and countries, challenge and improve this situation to achieve science-based, ethical prevention? In response, the talk suggests three essential characteristics for preventionists today: (i) passion, which provides the motivation to act, but must be balanced with reflexivity to avoid bias and unintended harm; (ii) curiosity, which drives the critical questions (does it work, why, and under what conditions?) and establishes prevention as a science; (iii) courage, which enables us to reject ineffective or harmful approaches and to invest instead in developmental and environmental strategies, embedded in strong prevention systems. Together, these characteristics provide a necessary foundation for collaboration towards better prevention, grounded in scientific research, quality standards, and local knowledge.

Keywords: *evidence-based prevention; prevention systems; quality standards; ethical prevention; local knowledge*

HOW TO SUPPORT RELATIONSHIPS IN SCHOOLS? THE ROLE OF SOCIAL-EMOTIONAL COMPETENCIES AND DIVERSITY AWARENESS

Ana Kozina

Educational Research Institute, Ljubljana, Slovenia

ABSTRACT

As learning and teaching are relational processes, the presentation will build on the importance of relationships, social-emotional competencies, and diversity awareness in creating inclusive school environments that support the wellbeing of both students and teachers. Specifically, the following questions will be addressed: What are social-emotional and diversity awareness competencies? How can they be promoted in schools? What outcomes can be expected at the individual, classroom, and school levels? How can high-quality implementation and transferability across contexts be ensured? The answers will be based on experiences from developing, implementing, and evaluating interventions targeting students' and teachers' social-emotional competencies and diversity awareness from a European perspective. In this context, insights from two international policy experimentation projects will be presented: HAND IN HAND: Social and Emotional Skills for Tolerant and Non-discriminative Societies – A Whole School Approach and HAND IN HAND: Empowering Teachers Across Europe to Deal with Social, Emotional, and Diversity-Related Career Challenges. The simultaneous implementation of the same intervention across multiple countries is rare, making HAND in HAND projects a notable exception. However, despite the fact that social-emotional competencies and diversity awareness of students and teachers have demonstrated positive outcomes for students' and teachers' wellbeing and have broad educational and social impacts, they still lack systemic support.

Keywords: *social-emotional competencies; diversity awareness; school relationships; teacher wellbeing; implementation*

MORE THAN THE PROGRAM: HOW STRONG IMPLEMENTATION AND GOOD FIT DRIVE IMPACT

Doug Coatsworth

College of Social Work, The University of Tennessee, USA

ABSTRACT

For more than four decades, prevention science has made remarkable progress in demonstrating that preventive interventions can improve outcomes for children, youth, families, and communities. Yet despite advances in intervention development, implementation science, and evidence-based program dissemination, population-level impact remains elusive. Why?

This plenary examines the evolution of prevention science through three assumptions that have shaped the field: (1) impact comes from the program, (2) fidelity ensures impact, and (3) scaling what works produces impact. Each assumption emerged from important scientific successes. Prevention science demonstrated that interventions can be effective. Implementation science showed that delivery quality and fidelity matter. Dissemination and implementation efforts expanded access to evidence-based programs around the world. Yet each advance revealed a new question and exposed new limitations.

Drawing on examples from family-focused prevention programs, implementation research, evidence-based registries, and large-scale dissemination efforts, this presentation explores why evidence alone, implementation alone, and scale alone are insufficient to achieve population impact. The persistence of the science-to-service gap suggests that effective programs do not operate in isolation; they are embedded within complex systems that shape adoption, implementation, adaptation, sustainability, and reach.

The central argument is that population impact emerges not from programs alone, implementation alone, or scale alone, but from the interaction among evidence, implementation, systems, and context. The next frontier for prevention science may be learning systems that can generate evidence, support implementation, adapt to context, and improve while they scale.

Keywords: *prevention science; implementation science; evidence-based programmes; systems; contextual fit*

RAZVOJ PREVENCIJSKE ZNANOSTI U ZEMLJI: KRATKI PREGLED

DEVELOPMENT OF PREVENTION SCIENCE IN THE COUNTRY: A BRIEF OVERVIEW

FROM THE ADOPTION OF THE NATIONAL MENTAL HEALTH PROGRAMME TO THE IMPLEMENTATION OF EFFECTIVE PREVENTIVE PRACTICES IN SLOVENIA

Nuša Konec Juričič

National Institute of Public Health, Celje, Slovenia

ABSTRACT

In 2018, the National Assembly of the Republic of Slovenia adopted the Resolution on the National Mental Health Programme 2018–2028 (ReNPDZ). ReNPDZ is the first comprehensive public health strategic document aimed at the systematic regulation of mental health care in the country. It is based on intersectoral governance and cooperation among different sectors and NGOs at the national, regional, and local level. Key objectives across six priority areas include mental health promotion, equal access to high-quality and comprehensive care for all, suicide prevention, destigmatisation, deinstitutionalization, and strengthening the workforce, research, and evaluation. Key achievements of the NPDZ include the establishment of 19 adult and 22 child and adolescent mental health centers within community health centers. Multidisciplinary teams in these centres provide comprehensive care and support in cooperation with local and other partners. The NPDZ has increased public awareness of the importance of mental health; significant progress has been made in the networking and collaboration among different partners. In some schools and healthcare institutions, evaluated evidence-based mental health promotion and prevention programmes are piloted. One of these is our original programme This is me (To sem jaz), developed by National Institute of Public Health. In 2025, it was recognised in an OECD international review of prevention and mental health support programmes for adolescents as one of the 11 best practices with potential for expansions and transfer to other EU countries.

Slovenia is currently implementing the third action plan of the NPDZ. The programme evaluation indicates positive developments as well as emerging challenges. Ensuring its long-term success and responsiveness to people's needs will require continued investment in the workforce, evidence-based prevention programmes, community-based services, and comprehensive monitoring and evaluation systems.

Keywords: *mental health policy; evidence-based prevention; community mental health; intersectoral cooperation; Slovenia*

RAZVOJ PREVENCIJSKE ZNANOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ: KLJUČNI ISKORACI I LEKCIJE

Martina Ferić

Sveučilište u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb, Hrvatska

SAŽETAK

Razvoj preventivne znanosti u Hrvatskoj odvijao se postupno, od ranih temelja u javnom zdravstvu, prevenciji kriminaliteta i socijalnoj patologiji prema suvremenom, interdisciplinarnom i znanstveno utemeljenom području. U 1990-ima prevencija se snažno povezivala s problemima ovisnosti, ratnim posljedicama, maloljetničkom delinkvencijom i poremećajima u ponašanju, dok se od 2000. godine razvija sustavniji istraživački i akademski okvir. Povijesno, gledajući znanstvene projekte i radove hrvatskih znanstvenika, vidljiv je pomak od etiološkog pristupa, usmjerenog na opisivanje problema i čimbenika rizika, prema razvojno-ekološkom razumijevanju prevencije koje povezuje rizične i zaštitne čimbenike, otpornost, promociju mentalnog zdravlja, dobrobit, pozitivan razvoj mladih te učinkovitost preventivnih intervencija.

Ključnu ulogu u institucionalizaciji preventivne znanosti ima Sveučilište u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, osobito kroz razvoj sveučilišnih kolegija, istraživačkih projekata, Laboratorija za preventivna istraživanja te doktorskog studija Preventivna znanost i studij invaliditeta. Doktorski studij, pokrenut akademske godine 2007./2008., obrazuje istraživače sposobne samostalno identificirati znanstvene i društvene probleme, razvijati metodološki utemeljena istraživanja, evaluirati učinkovitost i kvalitetu (implementacije) preventivnih intervencija te razvijati sveobuhvatne preventivne intervencije (programe, politike, strategije) uključujući i promociju mentalnog zdravlja, pozitivnog razvoja i dobrobiti.

Suvremeni razvoj obilježen je snažnom međunarodnom povezanošću, uključivanjem europskih standarda kvalitete i pristupa temeljenih na dokazima. Glavne snage hrvatskog sustava su akademska baza, interdisciplinarnost, razvoj istraživača i povezanost s međunarodnom akademskom i istraživačkom zajednicom. Ključni izazovi ostaju smanjivanje jaza između znanosti i prakse, razvoj održive istraživačke infrastrukture, snažnije uvođenje standarda kvalitete u praksu te izgradnja kulture prevencije. Važan budući korak je jasnije pozicioniranje preventivne znanosti kao interdisciplinarnog područja koje povezuje istraživanja, politike i praksu.

Ključne riječi: *preventivna znanost; Hrvatska; akademska institucionalizacija; na dokazima utemeljena prevencija; razvojno-ekološki pristup*

DEVELOPMENT OF PREVENTION SCIENCE IN THE REPUBLIC OF SERBIA: RESEARCH CAPACITIES, KEY ACTORS, AND DEVELOPMENTAL CHALLENGES

Branislava Popović-Čitić

University of Belgrade - Faculty of Special Education and Rehabilitation,
Belgrade, Serbia

ABSTRACT

The development of prevention science in the Republic of Serbia has evolved gradually through several interconnected disciplines and research traditions focused on the prevention of various social and health-related problems. This paper examines existing research capacities, key academic and institutional actors, and the relationship between domestic research and the international concept of evidence-based prevention. The analysis is based on a review of scientific and professional publications, research projects, doctoral and master's theses, and institutional initiatives relevant to prevention. The findings indicate that Serbia has a significant research base in the fields of public health, mental health, psychology, education, youth studies, social policy, and victimology, as well as in research focused on behavioral and emotional problems, delinquency, and other forms of risky behavior. Prevention-related research is primarily conducted within universities, research institutes, and public health institutions, with a focus on risk and protective factors, youth mental health and well-being, socio-emotional development, positive youth development, school climate, risky behaviors, and preventive interventions. The analysis also shows that the concept of evidence-based prevention in Serbia is developing mainly through interdisciplinary research, international cooperation, and individual initiatives grounded in contemporary international prevention frameworks and evidence-based approaches. However, despite the presence of relevant researchers, projects, and institutional initiatives, prevention-related research in Serbia remains institutionally and disciplinarily fragmented. Although different research lines and interdisciplinary initiatives exist, there is still no clearly institutionalized study program or central institute dedicated to prevention science. It may therefore be concluded that prevention-related research in Serbia currently functions more as a network of interconnected disciplinary efforts than as a unified field of prevention science, indicating the need for stronger integration of research, policy, and prevention practice.

Keywords: *prevention science; Serbia; research capacity; evidence-based prevention; institutional development*

RAZVOJ PREVENCIJSKE ZNANOSTI U REGIJI - KRATKI PREGLED STANJA U BOSNI I HERCEGOVINI

Lejla Kuralić-Čišić

Univerzitet u Tuzli, Tuzla, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Razvoj naučno utemeljene prevencije poremećaja u ponašanju u Bosni i Hercegovini može se opisati kao postepen prelazak sa sporadičnih i uglavnom informativnih kampanja na profesionaliziraniji, standardiziran i na dokazima zasnovan pristup. Spoznaje savremene sociopedagoške nauke ukazuju da su prevencija poremećaja u ponašanju, podrška mentalnom zdravlju, rad sa porodicom, rana intervencija i prevazilaženje institucionalne fragmentacije, ključni faktori u suzbijanju internaliziranih i eksternaliziranih oblika ponašanja te poticanju salutogeneze kod djece i mladih.

Cilj rada je dati pregled istraživanja iz oblasti prevencije poremećaja u ponašanju u posljednjih trideset godina, realiziranih programa prevencije, strateških dokumenata, zakonskih rješenja i radnih grupa, koje su imale dominantan uticaj i postavile nove temelje prevencije u BiH. Došlo je do značajnih promjena u smislu osnivanja novih institucija, ali i prilagodbi postojećih, novim oblicima rada i nabavke i kreiranja instrumenata za procjenu. Rezultati pokazuju da se zastupljenost poremećaja u ponašanju kod djece i mladih kreće između 13% i 23%. Među najizraženijim problemima mladih u BiH izdvajaju se ponašajni i emocionalni problemi, poput samopovređivanja, trihotilomanije, agresivnosti, delinkvencije, poremećaja ishrane, paničnih napada, ovisnosti, nesigurnosti, povučenosti i ponašanja kojima se krše društvena pravila. Dodatno, socijalna isključenost, porodična disfunkcionalnost i strukturna narušenost, i slaba povezanost sa školom predstavljaju značajne faktore rizika za razvoj poremećaja u ponašanju.

Profesionalizacijom preventivnog djelovanja i uvođenjem koncepta „evidence-based prevention“ sve više se primjenjuju naučno utemeljene preventivne intervencije. Rana dijagnostika i preventivni programi koji započinju još u predškolskom periodu, a nastavljaju se kroz osnovno i srednje obrazovanje te uvezano djelovanje odgojno-obrazovnih, socijalnih i zdravstvenih institucija, predstavljaju siguran put ka uspješnijoj prevenciji.

Procjena potreba zajednice i djeteta, planiranje preventivnih intervencija, implementacija, monitoring i evaluacija predstavljaju sistemski okvir koji daje smjernice za primjenu naučno potvrđenih i praktično djelotvornih intervencija.

Dobiveni rezultati mogu poslužiti kao osnova za kreiranje efektivnih domaćih i regionalnih preventivnih intervencija i zaustavljanja lanca negativnih događaja u razvoju djece.

Ključne riječi: *prevencijska znanost; Bosna i Hercegovina; poremećaji u ponašanju; na dokazima utemeljena prevencija; sistemski pristup*

KAKO SE RAZVIJALA PREVENCIJSKA NAUKA U CRNOJ GORI: KLJUČNI ISKORACI I LEKCIJE

Dijana Milošević

NVO "Sistem", Podgorica, Crna Gora

SAŽETAK

Razvoj prevencije bolesti zavisnosti u Crnoj Gori započinje 2003. godine formiranjem opštinskih kancelarija za prevenciju narkomanije, koje su postavile prve institucionalne temelje za preventivni rad u zajednici na lokalnom nivou. Paralelno sa ovim procesom, uvođenje koncepta naučno-utemeljene prevencije vezuje se za aktivno učešće Crne Gore u globalnim i regionalnim istraživanjima kroz rad Instituta za javno zdravlje Crne Gore (IJZCG). Fokus izlaganja je na primjeni metodologije Evropskog školskog istraživanja o upotrebi alkohola i droga (ESPAD), kao i Evropskih internet istraživanja o drogama (EWSD) u direktnom partnerstvu sa EMCDDA/EUDA agencijom. U pogledu akademskih aktera, istražuje se doprinos naučnih radnika sa Medicinskog i Filozofskog fakulteta, kao i Fakulteta političkih nauka – smjer za socijalnu politiku i socijalni rad Univerziteta Crne Gore. Ipak, formalizacija ove oblasti pokazuje nedostatak zasebnih studijskih programa, pa je ona i dalje fragmentisana unutar opštih kurikuluma.

Kroz analizu Strategije za sprečavanje zloupotreba droga, definišu se trenutne snage i gorući izazovi u zemlji. Prepoznate snage crnogorskog sistema ogledaju se u uspostavljanju stabilnog nacionalnog informacionog sistema za droge (IJZCG), kontinuiranom generisanju uporedivih epidemioloških podataka, kao i u visokom stepenu usklađenosti krovni nacionalnih dokumenata sa evropskim standardima i preporukama SZO. S druge strane, glavni razvojni izazovi leže u činjenici da većina lokalnih kancelarija osnovanih 2003. godine danas više nije funkcionalna, što je praćeno izrazito malim brojem eksperata i stručnog kadra koji se bave ovom oblašću. Takođe, ključni nedostatak ostaje nizak nivo sistemskih i nezavisnih evaluacija preventivnih intervencija, kao i slaba povezanost akademskih nalaza sa neposrednom praksom na terenu.

Ključne riječi: *prevencijska nauka; Crna Gora; bolesti zavisnosti; ESPAD; evaluacija*

DEVELOPMENT OF PREVENTIVE SCIENCE IN NORTH MACEDONIA: FROM ITS BEGINNINGS TO FUTURE STEPS

Ana Frichand

Ss. Cyril and Methodius University in Skopje, Skopje, North Macedonia

ABSTRACT

The beginnings of preventive science in North Macedonia are in former Yugoslavia, primarily in the field of public health and preventive medicine. These early preventive efforts were led by public health institutions and epidemiologists, especially through the work of the Institute for Public Health of the RNM. Over the last 15 years, preventive science has developed gradually, moving from focusing mainly on infectious disease prevention toward a broader preventive approach that also includes chronic diseases, mental health and psychological well-being, youth behavior, and environmental risks. Since 2010, annual national programs have monitored vaccination, infectious diseases, water safety, occupational health, mental health, and preventive healthcare services. The COVID-19 pandemic strongly influenced preventive science in the country when public health systems mainly focused on managing crisis, epidemiology, vaccination and hygiene.

Researchers and institutions are working on prevention through developing school programs, public awareness campaigns, and early intervention strategies, with international collaborations supported by the WHO and the EU. Studies are mostly related to vaccination, air pollution in the capital, non-communicable diseases, school bullying and child and adolescent mental health. In this regard, starting from 2002 North Macedonia participates in the international HBSC research project which studies mental health, physical activity, nutrition, substance use, and digital habits among adolescents. Currently, the Ministry of Health with support from WHO, is working on proposing a new law for smoking regulation.

Among main challenges is limited funding, air pollution, shortages of healthcare workers, emigration of professionals, weak institutional coordination etc. Despite all these, preventive science in North Macedonia is becoming more interdisciplinary. Recent scientific activities suggest that there is a growing interest in preventive medicine, occupational health, psychology, environmental science, and disaster risk reduction. Future progress will require stronger investment, scientific research, digital health technologies, environmental policies, and better cooperation between relevant sectors and institutions.

Keywords: *preventive science; North Macedonia; public health; mental health; intersectoral cooperation*

ZNANSTVENO-ISTRAŽIVAČKI PROJEKTI U PODRUČJU PREVENCIJE (2016–2026)

SCIENTIFIC RESEARCH PROJECTS IN THE FIELD OF PREVENTION (2016–2026)

YOUTH SUICIDE PREVENTION THROUGH UNIVER- SAL ACTIVITIES, SELECTED INTERVENTIONS, INDI- CATED PROGRAMMES, AND POSTVENTION

Vita Poštuvan

University of Primorska, Koper, Slovenia

ABSTRACT

Suicide is a complex phenomenon arising from a combination of risk factors at individual, interpersonal, community, and societal levels. Preventing suicide is therefore equally complex and challenging, particularly among youth, for whom it is one of the three most frequent causes of death. There are few high-quality, evidence-based intervention studies on youth suicide prevention programmes. Ensuring long-term, sustainable interventions and developing nationwide programmes based on the results of these studies is also very difficult. This presentation will focus on experiences from the implementation of the SEYLE European study, as well as suicide prevention activities ('A se štekaš?!?' project) conducted in cooperation with the Slovene school system, including workshops for youth, lectures for school staff and parents, support for school counselling services and management, and the delivery of postvention following cases of youth suicide. It will also address challenges in intersectoral collaboration and the need for future development in the field.

Keywords: *youth suicide prevention; postvention; school-based interventions; evidence-based programmes; intersectoral collaboration*

MAPIRANJE HRVATSKE PREVENCIJSKE ZNANOSTI 2016-2026: SUSTAVNA ANALIZA 325 PROJEKATA IZ TRI KONSOLIDIRANE CRODIS LISTE

Darko Roviš

Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije, Rijeka,
Hrvatska / Sveučilište u Rijeci Medicinski fakultet, Rijeka, Hrvatska

SAŽETAK

Prevenicijska znanost interdisciplinarno je područje usmjereno na razumijevanje, sprječavanje i smanjenje poremećaja u ponašanju i problema mentalnog zdravlja te na promicanje dobrobiti djece i mladih kroz različite domene i u različitim okruženjima i sustavima.

Cilj ovog rada je mapirati istraživačke projekte u području prevenicijske znanosti u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2016.–2026. i prepoznati istraživačke linije, institucionalne jezgre, metodološke trendove i razvojne potrebe. Analiza je provedena temeljem projektnih zapisa iz sustava CroDIS, pretraženih pomoću triju ključnih riječi: PREVENT, CHILD i YOUTH. Početna pretraga dala je 349 zapisa: 72 za PREVENT, 205 za CHILD i 72 za YOUTH. Nakon objedinjavanja i uklanjanja duplikata prema nazivu, akronimu i sadržajnoj podudarnosti, dobiveno je 319 jedinstvenih projekata. Projekti su zatim klasificirani u tri skupine: prevenicijska znanost, hibridni ili stručni projekti te projekti za isključivanje. Konačna lista obuhvatila je 66 projekata koji pripadaju području prevenicijske znanosti.

Važno je naglasiti da ova analiza ne predstavlja cjelovitu i konačnu listu svih projekata prevenicijske znanosti u Hrvatskoj jer je baza nastala isključivo pretraživanjem triju odabranih pojmova u CroDIS-u, zbog čega su mogući propusti projekata koji su relevantni za prevenicijsku znanost, ali u naslovu, sažetku ili metapodacima ne sadrže navedene pojmove.

Rezultati upućuju na tri tematska klastera hrvatske prevenicijske znanosti: 1. psihosocijalni rizici mladih, 2. razvoj i dobrobit te 3. sustavi podrške. Unutar njih identificirano je osam istraživačkih linija: 1A. rizična ponašanja i preventivni programi; 1B. seksualnost mladih, seksualno nasilje i viktimizacija djece; 1C. digitalni rizici i online nasilje; 2A. mentalno zdravlje i dobrobit; 2B. rani razvoj, prijelazi i prilagodba; 2C. pozitivni razvoj mladih, otpornost i socio-emocionalne kompetencije; 3A. djeca i mladi u alternativnoj skrbi, socijalnoj skrbi i obiteljskom riziku; te 3B. migracije, krize i integracija djece izbjeglica. Zaključno, prevenicijska znanost u Hrvatskoj razvila je prepoznatljive tematske i institucionalne jezgre. Nalazi se u prijelazu iz opisno-analitičke faze prema intervencijskoj, evaluacijskoj i implementacijskoj fazi. Budući razvoj područja zahtijeva snažnije ulaganje u razvoj istraživačkih mreža te povezivanje istraživanja, prakse i javnih politika. Posebno je važno jačati longitudinalna istraživanja, evaluacije preventivnih programa, implementacijsku znanost te međuinstitucijsku i nacionalnu suradnju.

Ključne riječi: *prevenicijska znanost; istraživački projekti; CroDIS; mapiranje; Hrvatska*

PREVENTION RESEARCH IN SERBIA: A SYSTEMATIC ANALYSIS OF ORIGINAL SCIENTIFIC ARTICLES AND DOCTORAL DISSERTATIONS

Ana Radanović, Marina Kovačević Lepojević

Institute for Educational Research, Belgrade, Serbia

ABSTRACT

The aim of this study was to explore characteristics of scientific research in the field of prevention science produced in the Republic of Serbia between 2016 and 2026. A systematic analysis was conducted across two categories of scientific results: original scientific articles and doctoral dissertations. The review followed the PRISMA-ScR guidelines, with predefined inclusion and exclusion criteria. Study screening, reference management, and literature mapping were conducted independently by two researchers using Rayyan, Zotero, and Research Rabbit.

Following database import and duplicate detection procedures, 689 records from the SCOPUS and Web of Science databases were screened. After exclusions based on topic relevance, study design, sample age, outcomes, time-frame, and non-Serbian context, 127 studies were retained for analysis. Most studies were published between 2021 and 2026 and primarily focused on adolescents, with dominant themes related to mental health, risk behaviors, psychosocial well-being, and youth adjustment. The most highly cited studies were international collaborative studies that included Serbia as one of the participating countries.

In addition, 39 doctoral dissertations from the NaRDuS database were included in the final analysis. Most dissertations were defended at the University of Belgrade, predominantly at the Faculties of Medicine and Philosophy. The identified topics clustered around behavioral problems, addictions, internalizing problems, personality-related constructs, eating-related problems, sexual behavior, school and family-related issues. The most frequently examined age group ranged from 12 to 25 years ($M = 17.56$, $SD = 6.66$). Studies predominantly employed non-experimental and cross-sectional designs, relying mainly on descriptive statistics and analyses of associations and group differences.

The findings suggest that prevention science in Serbia has grown substantially over the past decade, particularly in the post-COVID period. However, longitudinal studies, rigorously evaluated preventive interventions, implementation-focused research, and studies involving younger children remain underrepresented, highlighting the need for greater methodological diversification and the development of evidence-based prevention programs.

Keywords: *prevention science; Serbia; systematic review; scientific articles; doctoral dissertations*

ISTRAŽIVAČKI KAPACITETI I PRIORITETI PREVENCIJE U BOSNI I HERCEGOVINI

Aida Ramić-Čatak

Zavod za javno zdravstvo Federacije BiH, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Savremena preventivna nauka predstavlja naučni i sistemski pristup zasnovan na dokazima a ne ustaljenoj praksi. Ovisnosti su jedan od važnih prioriteta za javno zdravlje. Rezultati istraživanja su važni u donošenju politika za prevenciju, nadzor i tretman ovisnosti. Bez adekvatne evaluacije, korištenja znanstvenih dokaza i njihove primjene u praksi, mnogi programi prevencije ostaju neadekvatno prepoznati.

Rad predstavlja osvrt na metodološke pristupe istraživanja na temu ovisnosti u BiH. Analizirane su metodologije prilagođene protokolima međunarodnih organizacija, adaptacija istraživačkih protokola kombinirajući kvalitativne i kvantitativne metode, epidemiološka i KAP istraživanja. Analizirani su pristupi u korištenju savremenih metodoloških alata za unos i obradu podataka, sa razlikama u nivou obrade podataka (BiH, entiteti, kantoni, lokalna zajednica) i mehanizmima izvještavanja.

Teme i dinamiku diktiraju finansijeri istraživanja a ne stvarni lokalni prioriteti. Najveći broj istraživanja usmjeren je na trendove poznatih faktora rizika a ne zaštitnih faktora. Bilježe se razlike u metodologiji, uzorkovanju, populacionim skupinama, trajanju i periodima realizacije, finansiranju i mehanizmima izvještavanja. Istraživanja većinom mjere individualno ponašanje a samo manji broj uključuje objektivna mjerenja. Nedostaju longitudinalne studije koje prate učinke prevencije kroz životni ciklus, evaluacijska istraživanja o učinku intervencija, implementacijska istraživanja o primjeni u praksi kao i istraživanja o uticaju na javne politike.

Neophodna je multidisciplinarnost u pripremi i implementaciji istraživanja, veći obuhvat razvoja individualnih vještina u jačanju zaštitnih faktora u odupiranju ponašanju rizičnom po zdravlje, istraživanja koja prate sistemska rješenja: adekvatnost intervencija u odnosu na nivo rizika kao i evaluacije učinkovitosti tradicionalnih i preventivnih intervencija zasnovanih na dokazima.

Ključne riječi: *preventivna istraživanja; Bosna i Hercegovina; ovisnosti; javno zdravlje; istraživački prioriteti*

SCIENTIFIC RESEARCH PROJECTS IN THE FIELD OF PREVENTION IN MONTENEGRO (2016–2026): EMPIRICAL FOUNDATIONS AND RESEARCH CAPACITIES

Ena Grbovic

University of Montenegro, Faculty of Political Science, Podgorica, Montenegro

ABSTRACT

Montenegro has witnessed development of scientific research activities in the field of prevention from 2016 to 2026. Analysis covers national and international research projects, empirical studies and evaluations of preventive interventions in areas of youth risk behaviours, substance abuse and peer violence. The aim is to assess the country's research capacity and degree to which prevention policies are grounded in scientific evidence.

The key empirical foundation is the ESPAD study which has been continuously implemented in Montenegro since 2008 and provides internationally comparable data on substance use patterns and risk behaviours among adolescents. The primary purpose of ESPAD is to support development and evaluation of evidence-based youth policies. Since 2015, research focus has been expanded to behavioural risk patterns, including problematic internet use, video gaming and gambling for money, while recent cycles highlight changes in substance use patterns, growing importance of digital lifestyles and their association with youth mental health.

In addition to ESPAD, research framework includes projects funded through national and international sources, including EU programmes and cooperation with international organisations, with marked trend toward strengthening multisectoral and interdisciplinary collaboration. Thematically, research studies are focused on identifying risk and protective factors, prevention of addiction and various forms of violence, particularly peer violence.

Methodological approaches are characterised by a dominance of quantitative, descriptive and evaluation designs, using standardised instruments and internationally developed models. However, longitudinal, experimental and implementation research remains underrepresented, limiting the assessment of long-term and causal effects of interventions.

Although research partially informs public policies and prevention strategies, knowledge transfer into practice remains limited and unsystematic. Key gaps include data fragmentation, limited evaluation of intervention effectiveness and lack of integrated research frameworks and longitudinal monitoring, indicating the need to strengthen methodological rigor and systematic evaluation of preventive programmes.

Keywords: *prevention research; Montenegro; research projects; ESPAD; evaluation*

RESEARCH CAPACITY AND PREVENTION PRIORITIES IN NORTH MACEDONIA

Sheruze Osmani Ballazhi

University of Tetova, North Macedonia

ABSTRACT

This study examines the development of prevention research and mental health initiatives targeting children and youth in North Macedonia between 2016 and 2026. The objective is to assess the current state of evidence, identify key risk and protective factors, and evaluate the extent to which research findings have informed policy and practice. A systematic review of peer-reviewed literature, international research databases and reports published by international organizations, including WHO and UNICEF, was conducted to map trends and gaps in the national prevention landscape.

The findings reveal a pronounced structural divide between high-quality, internationally funded research projects and fragmented domestic initiatives with limited institutional sustainability. Five major thematic areas dominate the literature: mental health, digital risks, violence and victimization, substance use, and socio-economic determinants of well-being. Mental health has emerged as the most critical concern in the post-pandemic period, with studies reporting elevated rates of depressive symptoms among adolescents.

A central finding of the review is the existence of a substantial evaluation gap. Although considerable evidence exists regarding the prevalence and correlates of youth problems, there is a marked shortage of longitudinal and experimental studies examining the outcomes and long-term effectiveness of preventive interventions.

The findings suggest that despite increasing attention to youth mental health and prevention, significant gaps remain between research production, policy implementation, and service delivery. Strengthening evidence-based interventions, expanding evaluation capacity, and integrating mental health services within schools and communities should constitute key priorities for future prevention policies in North Macedonia.

Keywords: *prevention research; North Macedonia; youth mental health; evaluation gap; policy implementation*

JAVNOPOLITIČKI I INSTITUCIONALNI OKVIR ZA PREVENCIJU POLICY AND INSTITUTIONAL FRAMEWORK FOR PREVENTION

EVIDENCE-BASED PREVENTION IN SLOVENIA: POLICY DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION CHALLENGES

Urška Štremfel

Educational Research Institute, Ljubljana, Slovenia

ABSTRACT

Over the past fifteen years, prevention has become increasingly integrated into Slovenian public policy, particularly in the areas of mental health promotion, substance use prevention, child and youth wellbeing, and public health. Key developments include the adoption of the Resolution on the National Mental Health Programme 2018–2028, the expansion of community-based mental health services, and the growing inclusion of evidence-based prevention principles in national drug and public health policies. Despite these advances, the development of a coherent and sustainable prevention system remains uneven and fragmented.

This paper analyses the Slovenian prevention framework between 2010 and 2025, focusing on the relationship between formal policy commitments and implementation capacities. The analysis is based on a qualitative review of legislation, strategic documents, institutional reports, and publicly available national and international sources. Particular attention is devoted to governance structures, institutional responsibilities, quality assurance mechanisms, financing models, and implementation challenges.

The findings suggest that Slovenia has developed a comparatively advanced strategic framework for prevention, supported by strong public health institutions and increasing international engagement. The National Institute of Public Health (NIJZ) has contributed to strengthening prevention capacities through professional training initiatives and participation in international evidence-based prevention programmes, including the European Prevention Curriculum (EUPC). However, significant structural challenges remain. Prevention governance is fragmented across sectors, evaluation practices are not yet fully institutionalised, and funding mechanisms continue to rely heavily on short-term project financing, limiting sustainability and long-term implementation capacity.

The paper argues that Slovenia demonstrates partial institutionalisation of evidence-based prevention. While prevention is increasingly recognised at the strategic and policy levels, implementation remains fragmented and uneven across local contexts. Future progress will depend on stronger intersectoral coordination, stable financing, systematic evaluation standards, professional capacity building, and sustainable implementation infrastructures supporting evidence-based prevention policy and practice.

Keywords: *evidence-based prevention; Slovenia; prevention policy; implementation; quality standards*

KOLIKO SMO BLIZU UČINKOVITOM SUSTAVU PREVENCIJE? IZAZOVI RAZVOJA PREVENCIJE OVISNOSTI UTEMELJENE NA DOKAZIMA U HRVATSKOJ

Josipa-Lovorka Andreić

Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zagreb, Hrvatska / Doktorski studij sociologije, Sveučilište u Zagrebu Filozofski fakultet, Zagreb, Hrvatska

SAŽETAK

Suvremena preventivna znanost naglašava da preventivne intervencije usmjerene na zajedničke čimbenike rizika i zaštite mogu istodobno pridonijeti prevenciji ovisnosti, ali i drugih problema u ponašanju te promicanju mentalnog zdravlja i dobrobiti. Ostvarivanje takvih učinaka zahtijeva razvoj sustava koji omogućuju planiranje, provedbu i održivost kvalitetnih preventivnih intervencija utemeljenih na dokazima. U tom kontekstu nacionalne politike, strateški dokumenti, standardi kvalitete, financijski mehanizmi i međuresorna suradnja predstavljaju ključne sastavnice učinkovitog sustava prevencije. Istovremeno, praksa prevencije ovisnosti ukazuje na razlike u institucionalnim kapacitetima, kompetencijama provoditelja te zahtjevima i mehanizmima osiguravanja kvalitete među različitim sektorima.

Rad analizira razvoj politika i sustavnog okvira za prevenciju ovisnosti u Republici Hrvatskoj, s posebnim naglaskom na strateške dokumente, normativni okvir te mehanizme osiguravanja kvalitete i održivosti preventivnih intervencija. Prevencija u Hrvatskoj provodi se u različitim sektorima u kojima se razlikuju evaluacijske prakse, stručna podrška te zahtjevi i mehanizmi osiguravanja kvalitete, što može utjecati na ujednačenost i kvalitetu provedbe preventivnih intervencija. U tom kontekstu razmatraju se iskustva primjene Europskih standarda kvalitete u prevenciji ovisnosti (EDPQS) i edukacija temeljenih na Europskom preventivnom kurikulumu (EUPC), usmjerenih na jačanje kompetencija i profesionalizaciju prevencije. Također se razmatra razvoj sustava osiguravanja kvalitete kroz stručnu procjenu i uvođenje sustava certifikacije projekata i programa prevencije ovisnosti te razvoj Nacionalnih standarda prevencije ovisnosti.

Rad razmatra u kojoj mjeri postojeći sustavni mehanizmi doprinose uspostavi koherentnog sustava prevencije utemeljene na dokazima te identificira ključne izazove povezane s usklađivanjem profesionalnih kompetencija, sustavne podrške provedbi prevencije i mehanizama osiguravanja kvalitete.

Ključne riječi: *prevencija ovisnosti; sustav prevencije; na dokazima utemeljena praksa; kvaliteta; javne politike*

PUBLIC POLICIES AND THE INSTITUTIONAL FRAMEWORK FOR PREVENTION IN SERBIA: CHALLENGES OF BUILDING AN EVIDENCE-BASED PREVENTION SYSTEM

Branislava Popović-Čitić¹, Marina Kovačević Lepojević²

¹ University of Belgrade, Faculty of Special Education and Rehabilitation, Belgrade, Serbia

² Institute for Educational Research, Belgrade, Serbia

ABSTRACT

Evidence-based prevention requires coherent policy frameworks, clear institutional roles, quality standards, evaluation mechanisms, and sustainable financing. This paper examines the extent to which the prevention system in Serbia supports the implementation of evidence-based prevention. The analysis is based on a review of key legislative and strategic documents in public health, mental health, education, youth policy, social welfare, and drug prevention, as well as cross-sectoral strategies addressing violence prevention, social inclusion, gender equality, and human trafficking.

The findings indicate that prevention is recognized within the Serbian policy framework. National strategies and legislation emphasize health promotion, prevention of risk behaviors, mental health, child and youth well-being, violence prevention, and social inclusion. Responsibility for preventive activities is distributed among institutions in the health, education, social welfare, youth, and local government sectors, while most policy documents promote intersectoral cooperation. Nevertheless, prevention remains embedded within sectoral policies, with no unified framework coordinating prevention across policy areas.

The analysis reveals a substantial gap between formal policy commitments and operational capacity. Although prevention is recognized as a policy objective, there is no unified governance structure responsible for coordinating prevention across sectors. Formal quality standards for preventive programs, mechanisms for identifying and disseminating evidence-based interventions, and standardized evaluation procedures are largely absent. Evaluation is generally encouraged but not systematically required or implemented. Preventive activities rely primarily on sector-specific funding mechanisms and project-based initiatives, contributing to uneven implementation and limited long-term sustainability. Overall, the findings suggest that a relatively developed strategic and legislative framework does not automatically translate into a coherent evidence-based prevention system. While existing policies provide a foundation for prevention, stronger institutional coordination, quality assurance mechanisms, systematic evaluation, and more sustainable financing models are needed to support the implementation of evidence-based prevention practices.

Keywords: *public policy; institutional framework; evidence-based prevention; Serbia; prevention system*

POLITIKE I SUSTAVNI OKVIR ZA PREVENCIJU U BOSNI I HERCEGOVINI

Dragan Vukadin

Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

BiH posjeduje institucionalne i strateške temelje za razvoj naučno utemeljene prevencije, međutim sistem se suočava s brojnim izazovima koji otežavaju dugoročnu implementaciju.

Najveći izazov predstavlja struktura sistema. Nadležnosti su raspoređene između različitih nivoa vlasti, dovodeći do fragmentacije pristupa, neujednačenih politika i standarda. Iako postoje strateški dokumenti i formalna opredeljenost, implementacija često zavisi o lokalnim kapacitetima, individualnim i projektnim aktivnostima.

Prevencija danas nije niz povremenih kampanja. Savremeni pristupi naglašavaju važnost naučno utemeljene prevencije i kontinuisane evaluacije. Upravo tu BiH ima prostor za napredak.

Poseban izazov predstavlja nedostatak standardizovanih kriterija kvaliteta i evaluacije programa. Procjenjuje se broj aktivnosti, dok se stvarni efekti na ponašanje, zdravlje i sigurnost rijetko dugoročno analiziraju.

Evropske institucije sve više razvijaju modele predviđanja novih rizika povezanih s drogama. Očekuju se porast kompleksnosti tržišta droga, nove psihoaktivne supstance, veća dostupnost droga, kao i sve veća povezanost mentalnog zdravlja, digitalnog okruženja i rizičnih ponašanja.

U takvim okolnostima sistemi prevencije ne mogu reagovati samo retroaktivno, već moraju razvijati sposobnost ranog prepoznavanja trendova i prilagođavanja preventivnih intervencija budućnosti uz sveobuhvatnije podatke, analitiku, saradnju i kontinuisano praćenje trendova.

Ako se prevencija bude razvijala prema principima kvaliteta, evaluacije i koordinacije, moguće je značajno unaprijediti otpornost zajednice i efikasnost politika.

Ipak, postoje i pozitivni elementi koji mogu predstavljati dobru osnovu za razvoj sistema. Sve je veća svijest o važnosti mentalnog zdravlja, ranih intervencija i ulaganja. Regionalna saradnja, međunarodni projekti i standardi pružaju priliku za jačanje kapaciteta i unapređenje sistema.

Ključni cilj bi trebao biti prelazak s fragmentisanih i povremenih aktivnosti prema koordinisanom i održivom sistemu prevencije, zasnovanom na kvalitetnim podacima i dugoročnom planiranju.

Takav pristup je ulaganje u javno zdravlje i sigurnost, u otpornije zajednice, kvalitetnije obrazovanje i dugoročnu dobrobit mladih.

Ključne riječi: *prevencija; Bosna i Hercegovina; javne politike; institucionalni okvir; međusektorska saradnja*

PREVENCIJA MENTALNOG ZDRAVLJA DJECE I MLADIH U CRNOJ GORI: OD RANOG RAZVOJA DO INICIJATIVA U ZAJEDNICI

Iva Ivanović

Centar za rani razvoj, Klinički centar Crne Gore, Podgorica, Crna Gora

SAŽETAK

U posljednjih nekoliko godina, Crna Gora je započela razvoj sveobuhvatnijeg i preventivno usmjerenog pristupa mentalnom zdravlju djece i adolescenata, kroz povezivanje zdravstvenog, obrazovnog i sistema socijalne i dječje zaštite. Poseban značaj u ovom procesu imaju nacionalne politike i programi koji mentalno zdravlje ne posmatraju isključivo kroz prizmu poremećaja i tretmana, već kroz razvojne, porodične, školske i društvene faktore koji oblikuju emocionalno blagostanje djece i mladih.

Usvajanjem Strategije ranog razvoja djeteta Crne Gore 2023–2027 otvoren je prostor za snažnije ulaganje u rani razvoj, prevenciju razvojnih i emocionalnih teškoća, razvoj roditeljskih kompetencija, ranu identifikaciju odstupanja i unapređenje razvojno podržavajućih okruženja. Strategija promovise koncept holističkog pristupa, naglašavajući značaj sigurnih odnosa, emocionalne regulacije, ranog učenja, mentalnog zdravlja roditelja i multisektorske saradnje.

Paralelno sa tim, Program mentalnog zdravlja Crne Gore dodatno je usmjerio pažnju na promociju mentalnog zdravlja, prevenciju problema u ponašanju, jačanje usluga u zajednici i destigmatizaciju psihičkih teškoća kod djece i adolescenata. Poseban fokus stavljen je na škole i lokalne zajednice kao ključna mjesta za razvoj preventivnih aktivnosti i socio-emocionalnih kompetencija. Programi socio-emocionalnog učenja u školama, poput programa “Moje vrijednosti i vrline”, doprinijeli su razvoju emocionalne pismenosti, empatije, komunikacijskih vještina i otpornosti djece i adolescenata.

Kao važna platforma za javni dijalog i promociju mentalnog zdravlja razvijena je inicijativa „Hajde da pričamo“, koja kroz javne kampanje, edukativne sadržaje, stručne diskusije i uključivanje građanstva otvara prostor za razgovor o emocionalnim teškoćama, identitetu, odnosima, pritiscima savremenog života i traženju pomoći.

U Crnoj Gori se kroz razvoj politika ranog razvoja, mentalnog zdravlja i socio-emocionalnog učenja postepeno oblikuje preventivni i razvojno usmjeren pristup podršci djeci, adolescentima i porodicama.

Ključne riječi: *mentalno zdravlje djece i mladih; Crna Gora; rani razvoj; multisektorska saradnja; preventivne inicijative*

PREVENTION POLICY AND ACTIONS FOR CHILD AND ADOLESCENT MENTAL HEALTH IN NORTH MACEDONIA

Ivo Kunovski

University Clinic of Psychiatry, Ss Cyril and Methodius University, Skopje, North Macedonia

ABSTRACT

Child and adolescent mental health is an increasingly important public health priority in North Macedonia, shaped by social inequalities, exposure to adversity, and limited access to early support. Many young people experience emotional distress and reduced well-being, underscoring the need for effective prevention and early intervention approaches. The local system demonstrates several important strengths. Mental health is formally integrated within health, education, and social protection sectors, providing a foundation for coordinated action. Preventive approaches are reflected in school-based programs that promote social and emotional competencies, inclusive education practices, and the presence of multidisciplinary professional staff. Parenting support initiatives and early childhood programs further contribute to strengthening family environments and resilience. There is also a growing policy orientation toward community-based care, early identification of risks, and a more holistic understanding of child development and well-being. Despite these positive developments, significant gaps remain in implementation and service delivery. Access to specialized and community-based mental health services for children and adolescents is limited, and workforce capacity is insufficient across sectors. Coordination between services is often fragmented, while stigma and low awareness continue to hinder help-seeking and early detection. In addition, preventive programs are not consistently scaled or sustainably integrated into the system. Addressing these challenges requires stronger intersectoral collaboration, investment in human resources, and the expansion of accessible, evidence-based, and community-oriented preventive services.

Keywords: *child and adolescent mental health; prevention policy; North Macedonia; early intervention; community-based care*

TEMELJNO/PRIMIJEJENO ISTRAŽIVANJE BASIC/APPLIED RESEARCH

SEKUNDARNA UPORABA ZDRAVSTVENIH PODATAKA U PREVENCIJI SAMOUBOJSTAVA: KONCEPTUALNI OKVIR

Karmen Korda Orlović

Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zagreb, Hrvatska

SAŽETAK

Samoubojstvo predstavlja značajan javnozdravstveni problem, pri čemu je prethodno samoozljeđivanje jedan od najistaknutijih rizičnih čimbenika smrti uslijed samoubojstva. U kontekstu potrebe za razvojem učinkovitih i pravovremenih preventivnih intervencija, sekundarna uporaba rutinski prikupljenih zdravstvenih podataka otvara mogućnosti za identifikaciju pojedinaca i skupina u riziku te unapređenje javnozdravstvenih odgovora. Cilj ovog rada je razviti i prikazati konceptualno-metodološki okvir za korištenje zdravstvenih podataka u prevenciji samoubojstva.

Rad se temelji na analizi mogućnosti integracije podataka iz više izvora, uključujući primarnu zdravstvenu zaštitu, hospitalizacije te registre uzroka smrti i samoubojstava. U okviru predloženog okvira razvija se kohortni pristup koji obuhvaća osobe sa zabilježenom epizodom samoozljeđivanja (namjernog i događaja s neodređenom nakanom) u razdoblju od 2017. do 2021. godine, identificirane kroz podatke primarne i bolničke zdravstvene zaštite. Ispitanici se prate tijekom trogodišnjeg razdoblja od indeks epizode, pri čemu su ishodi smrti uslijed samoubojstva i smrti zbog događaja s neodređenom nakanom utvrđeni povezivanjem s registrom uzroka smrti i registrom samoubojstava. Dodatno, analiziraju se odabrani rizični čimbenici, osobito prisutnost psihijatrijskih dijagnoza i obrasci korištenja zdravstvene zaštite, uz primjenu metoda analize preživljenja i odgovarajućih regresijskih modela za procjenu rizika i identifikaciju značajnih prediktora ishoda.

Rad ne prikazuje empirijske rezultate, već demonstrira analitički i preventivni potencijal povezivanja sekundarnih podataka za razvoj modela ranog prepoznavanja rizičnih skupina i identifikaciju ključnih točaka za intervenciju unutar zdravstvenog sustava.

Zaključno, predloženi okvir naglašava važnost sustavne i etički utemeljene sekundarne uporabe zdravstvenih podataka kao osnove za razvoj ciljanih i učinkovitih strategija prevencije samoubojstava.

Ključne riječi: *prevencija samoubojstva; sekundarna uporaba podataka; samoozljeđivanje; javno zdravstvo; zdravstveni registri*

PONOVNA INTEGRACIJA U OSNOVNO OBRAZOVANJE MLADIH KOJI SU ISPALI IZ SUSTAVA OSNOVNOŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA - REZULTATI VIŠESTRUKKE STUDIJE SLUČAJA KAO TEMELJ ZA RAZVOJ CILJANIH INTERVENCIJSKIH MODELA

Martina Horvat

Sveučilište u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb, Hrvatska

SAŽETAK

Prema podacima Ministarstva znanosti i obrazovanja, u razdoblju od 2020. do 2025. godine ukupno je 5382 mladih prekinulo školovanje prije završetka osnovne škole, dok prema popisu stanovništva iz 2021. godine 4608 mladih u dobi od 16 do 30 godina nema završeno osnovno obrazovanje. Postojeća istraživanja u Hrvatskoj rijetko se bave ovim problemom, a utvrđeno je da on najviše pogađa ranjive populacije mladih kao što su mladi u skrbi i mladi u sukobu sa zakonom (Cajner-Mraović i Šućur, 1997; Tardelli, 2023) te mladi iz romskih obitelji (Kunac, Klasnić i Lalić, 2018). U hrvatskom kontekstu posebno su naglašeni okolišni rizici vezani uz odrastanje u lošim životnim uvjetima i siromaštvu uz neobrazovane roditelje (Burušić i suradnici, 2010). Prerano ispadanje iz škole dodatno učvršćuje postojeće teškoće i nepovoljne ishode tih mladih te povećava rizike zadržavanja u siromaštvu, nezaposlenosti i socijalnoj isključenosti (Brajša-Žganec i Merkaš, 2010; Ogresta, 2023). S ciljem dubljeg razumijevanja ovog fenomena i mogućnosti preventivnog djelovanja, rad prikazuje rezultate studije slučaja kao kvalitativne istraživačke metode. Provedena višestruka studija slučaja integrira perspektive četiri mlade osobe koje su ispale iz osnovne škole, ali su se ponovno uključile u osnovno obrazovanje odraslih s različitim ishodima vezanim uz uspješnost završetka programa, s perspektivama stručnjaka koji su s njima radili. Analiza je usmjerena na tijekove ispadanja i ponovnog uključivanja, ključne rizične i zaštitne čimbenike te intervencije koje doprinose reintegraciji. Dobiveni nalazi omogućuju prepoznavanje obrazaca ispadanja i ponovne integracije te predstavljaju temelj za razvoj ciljanih intervensijskih modela za prevenciju ispadanja i podršku u uspješnom završetku obrazovanja.

Ključne riječi: *ispadanje iz škole; osnovno obrazovanje; reintegracija; ranjivi mladi; intervensijski modeli*

RETHINKING PREVENTION: WHAT STIMULANT USERS SAY THEY NEED

Dijana Jerković, Tihana Novak, Anita Jandrić Nišević, Dalibor Doležal

University of Zagreb Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, Department of Criminology, Zagreb, Croatia

ABSTRACT

Qualitative evidence on stimulant use in Croatia remains limited, particularly regarding the views of hard-to-reach users. This study contributes to the field by exploring how stimulant users perceive prevention and the factors they consider important for improving their safety.

The study included a heterogeneous sample of 24 adults who had used at least one stimulant drug (MDMA/ecstasy, (meth)amphetamine, cocaine, or synthetic cathinones) in the past 12 months. The sample comprised 13 men and 11 women, with a mean age of 39.6 years (range 21–55). Data were collected in June 2024 through semi-structured interviews and one focus group. Participants were recruited through harm reduction services, a safe environment initiative for young people, and snowball sampling. Data were analyzed using thematic analysis.

Participants emphasized the importance of credible, timely, and non-stigmatizing responses to stimulant use. Fear-based approaches were perceived as ineffective, while honest and balanced communication was seen as more acceptable and relevant, especially for young people. Participants highlighted the need for school-based education, communication through media and social media platforms used by young people, and realistic discussion of the effects and risks of stimulant use. Some also stressed the value of including safer use information to reduce more serious harms.

Findings suggest that participants view prevention as a credible, non-stigmatizing, and context-sensitive response to stimulant use, rather than as a solely abstinence-oriented approach, which points to important overlap between prevention and harm reduction.

Keywords: *stimulant use; harm reduction; qualitative research; user perspectives; non-stigmatizing prevention*

POKAZATELJI O POJAVNOSTI NOVIH OVISNOSTI MEĐU MLADIMA U VIROVITIČKO-PODRAVSKOJ ŽUPANIJI

Siniša Brlas

Zavod za javno zdravstvo "Sveti Rok" Virovitičko-podravske županije, Virovitica, Hrvatska / Povjerenstvo za suzbijanje ovisnosti Virovitičko-podravske županije, Virovitica, Hrvatska

SAŽETAK

Povjerenstvo za suzbijanje ovisnosti Virovitičko-podravske županije provelo je Anketu o ovisnostima među mladima u lokalnoj zajednici, koja je pokazala kako novo vrijeme donosi novi set rizika za djecu i mlade, jednim dijelom u području novih psihoaktivnih tvari, a drugim dijelom u području ponašajnih ovisnosti.

Cilj istraživanja bio je istražiti pojavnost ovisničkih ponašanja među učenicima u Virovitičko-podravskoj županiji. Anketom o ovisnostima, koja je sadržavala 34 pitanja, obuhvaćeno je 1297 učenika oba spola u šestom razredu osnovnih i drugom razredu srednjih škola, a provedena je tijekom školske godine 2024./2025. metodom papir-olovka.

Ovim se prikazuju djelomični rezultati provedenog istraživanja, a uključuju deskriptivnu statistiku pa su frekvencije odgovora ispitanika izražene u postocima. U dijelu odgovora koji se odnose na nove ovisnosti, odnosno e-cigarete, nikotinske vrećice, energetska pića, društvene mreže i videoigrice, rezultati pokazuju da 41,4% ispitanih učenika koristi elektroničke cigarete koje sadrže nikotin, 15,1% ispitanih učenika ima iskustvo s nikotinskim vrećicama, a 1,9% njih redovito ih koristi. Energetska pića koja sadrže kofein pije 58,7% ispitanih učenika, iako njih 86,5% zna da sadrže potencijalno štetne sastojke koji mogu ugroziti zdravlje. Videoigrice igra 78,4% ispitanih učenika, od čega njih 20,6% dulje od tri sata dnevno. Društvene mreže koristi 96,2% ispitanika, a 42,6% na njima provodi više od tri sata dnevno. Novo vrijeme donosi nove rizike za mlade, a oni su često u području ovisničkih ponašanja. Ova se ponašanja jednim dijelom odnose na unos tvari u organizam, a drugim se dijelom odnose na teškoće s kontrolom ponašanja koje mogu kao ishod imati i ovisnost.

Ključne riječi: *nove ovisnosti; mladi; ponašajne ovisnosti; e-cigarete; lokalna zajednica*

FROM DEPRESSION TO FUNCTIONING: THE MEDIATING ROLE OF SOCIAL SUPPORT A MEDIATION MODEL OF RESILIENCE, COPING STRATEGIES AND PERCEIVED SOCIAL SUPPORT IN EXPLAINING SOCIAL FUNCTIONING IN DEPRESSION

Mirta Vranko¹, Martina Ferić², Petrana Brečić¹

¹ University Psychiatric Hospital Vrapče, Zagreb, Croatia

² University of Zagreb Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, Zagreb, Croatia

ABSTRACT

Depression is associated with substantial impairments in social functioning, yet the mechanisms through which protective factors contribute to functional outcomes remain insufficiently understood. This study aimed to examine the contribution of individual resilience factors, perceived social support and stress-coping strategies in explaining social functioning among individuals diagnosed with depression, with a particular focus on their potential mediating roles.

A cross-sectional study was conducted with a clinical sample of patients diagnosed with depression. Participants completed validated self-report measures assessing depression severity, social functioning, adverse childhood experiences, perceived social support, individual resilience factors and coping strategies. Hierarchical regression and mediation analyses were conducted to test the proposed model.

The results indicated that higher levels of depression were associated with lower social functioning and a greater number of adverse childhood experiences. Among the examined protective factors, perceived social support emerged as the only significant mediator in the relationship between depression and social functioning, demonstrating both direct and indirect effects. In contrast, individual resilience factors and coping strategies, although significantly associated with resilience, did not show a significant mediating effect in this relationship.

These findings highlight the central role of perceived social support as a key mechanism linking depression and functional outcomes. The results suggest that preventive and intervention programmes should prioritise strengthening social support systems to mitigate functional impairment in individuals with depression. Implications for the development of evidence-based preventive interventions are discussed.

Keywords: *depression; social functioning; resilience; perceived social support; coping strategies*

THE IMPORTANCE OF TERTIARY PREVENTION IN WAR VETERANS: THE INTERPLAY OF PTSD, PSYCHIATRIC, AND PHYSICAL COMORBIDITIES

Tina Peraica

University Hospital Dubrava, Department of Psychiatry, Referral Center for Stress-related Disorders of the Ministry of Health, Zagreb, Croatia / University of Split, Faculty of Forensic Sciences, Split, Croatia

ABSTRACT

Posttraumatic stress disorder (PTSD) is associated with extensive psychiatric and physical comorbidities. In veterans, this multimorbidity presents a significant challenge for public health systems, as the interaction between disorders complicates clinical outcomes and limits rehabilitation efficacy. Aim was to determine the impact of psychiatric and physical comorbidities, socio-demographic factors, and war-related vs. post-war experiences on general quality of life (QoL) and health, including specific QoL domains (physical and mental health, social relationships, environment) of veterans with PTSD.

The study included 164 veterans with PTSD and comorbid disorders and 213 healthy subjects (75% with war experience). A comprehensive diagnostic battery was applied: structured anamnestic questionnaire, M.I.N.I., CAPS, HAMA, HAM-D, PANSS, and WHOQOL-BREF. Physical diseases were diagnosed based on the ICD-10 classification from medical documentation, established by medical specialists. Statistical analysis included descriptive statistics, ANOVA, t-tests, Pearson's correlation, and multiple regression analysis.

The results showed that 85% of veterans had psychiatric comorbidity and 71% had physical comorbidity. Regression analysis showed that a longer duration of war experience predicted better overall QoL. More physical illnesses predicted a decline in physical health, while a higher number of children and lower personal income predicted significantly lower assessments of social relations.

These findings underscore that PTSD is not an isolated psychiatric condition but a multidimensional disorder requiring integrated tertiary prevention. Identifying specific predictors enables the development of evidence-based, targeted interventions. Effective tertiary prevention must transition from symptomatic treatment toward comprehensive biopsychosocial support to alleviate further functional decline and enhance social reintegration.

Keywords: *veterans; PTSD; tertiary prevention; psychiatric comorbidity; physical comorbidity*

PREVENTIVE ASPECTS OF EXISTING PRACTICES AND RESOURCES WITHIN THE HEALTHCARE SYSTEM IN WORKING WITH CHILDREN AND YOUTH IN ALTERNATIVE CARE WITH MENTAL HEALTH DIFFICULTIES: SOCIAL WORKERS' PERSPECTIVES

Maja Laklija¹, Lorena Kodba²

¹ University of Zagreb, Faculty of Law, Department of Social Work, Zagreb, Croatia

² Croatian Institute for Social Work, Dubrava Regional Office, Zagreb, Croatia

ABSTRACT

The prevention of mental health problems among children in alternative care represents an important yet insufficiently developed field of practice in the Republic of Croatia. Children growing up outside their biological families are exposed to multiple risk factors, increasing their vulnerability to mental health difficulties. Preventive approaches should therefore play a central role in planning and implementing interventions for this population. This paper aims to explore how social workers in the healthcare system perceive existing practices and system resources needed to ensure high-quality support for children and youth in alternative care with mental health difficulties, and to identify key preconditions for developing effective preventive practices. The study participants are social workers (N=6) employed in healthcare institutions in Croatia whose work involves children in alternative care. The findings emphasize the importance of early identification of risks and needs, strengthening protective factors, and ensuring timely, continuous, and accessible services, as well as stable and supportive relationships. Despite professional awareness, preventive approaches often remain secondary, with interventions primarily focused on already developed difficulties. Key challenges include system fragmentation, limited resources, unequal service availability, and a lack of coordinated support for children, foster carers, and professionals. Improving prevention requires a systematic, interdisciplinary, and proactive approach, including the development of integrated services, stronger intersectoral collaboration, and continuous professional education to promote positive developmental outcomes.

Ključne riječi: *djeca i mladi u alternativnoj skrbi; mentalno zdravlje; zdravstveni sustav; socijalni radnici; preventivni resursi*

ANALIZA VREMENA PROVEDENOG NA DRUŠTVENIM MREŽAMA I NJEGOVOG DOŽIVLJAJA MEĐU MLADI-MA

Martina Markelić¹, Mateja Kopsa Sobota¹, Sanja Musić Milanović^{1,2}

¹ Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zagreb, Hrvatska

² Škola narodnog zdravlja “Andrija Štampar” / Sveučilište u Zagrebu
Medicinski fakultet, Zagreb, Hrvatska

SAŽETAK

Posljednjih godina bilježi se zabrinjavajući porast korištenja društvenih mreža i ovisnosti o internetu među mladima. Posebno zabrinjava činjenica kako sve veći broj adolescenata razvija obrasce ovisničkog ponašanja bez adekvatne svijesti o problemu, kako kod mladih tako i kod njihovih roditelja.

U ovom prikazu koristit će se posljednji podaci Europskog istraživanja o pušenju, pijenju i uzimanju droga među učenicima (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs-ESPAD), provedenog u školskoj godini 2023./2024. na ukupnom uzorku od 3038 sudionika. ESPAD se provodi svake četiri godine među učenicima u dobi od 15-16 godina na nacionalno reprezentativnom uzorku učenika prvih i drugih razreda srednjih škola.

Cilj ovog prikaza je analizirati vrijeme i vlastiti doživljaj vremena koje mladići i djevojke u Hrvatskoj provode uz društvene mreže radnim danom i vikendom. Podaci ukazuju da većina učenika (73,1 %) radnim danom provodi više od dva sata na društvenim mrežama, a vikendom je taj udio još i veći (81,1 %). Zabrinjava visok udio mladih koji vikendom provode više od šest sati (22,6 % mladića i čak 40,9 % djevojaka). Čak 22,5 % mladih koji radnim danom provode 6 i više sati na društvenim mrežama, ne smatra da tako provodi previše vremena.

Prema dobivenim rezultatima, ponašajne ovisnosti predstavljaju značajan javnozdravstveni izazov u radu s adolescentima i mladima te se iskazala visoka potreba za jačanjem preventivnih programa, regulacije i samoregulacije korištenja društvenih mreža te na osvještavanje o rastućem trendu zakonske regulative zabrane korištenja društvenih mreža za mlađe od 15 godina, kako u Europi, tako i u svijetu.

Ključne riječi: društvene mreže; mladi; vrijeme korištenja; digitalne navike; subjektivni doživljaj

EUROPSKO ISTRAŽIVANJE O PUŠENJU, PIJENJU I UZIMANJU DROGA MEĐU UČENICIMA (ESPAD) TRIDESETOGODIŠNJI TREND UPORABE SREDSTAVA OVISNOSTI MLADIH U HRVATSKOJ I IZAZOVI VEZANI UZ UPORABU E-CIGARETA MEĐU ŠESNAESTOGODIŠNJACIMA

Martina Markelić¹, Ljiljana Muslić¹, Vesna Ivasović¹, Sanja Musić Milanović^{1,2}

¹ Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zagreb, Hrvatska

² Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“ / Sveučilište u Zagrebu
Medicinski fakultet, Zagreb, Hrvatska

SAŽETAK

European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs – ESPAD međunarodno je istraživanje koje provodi u četverogodišnjim razmacima među učenicima u dobi od šesnaest godina. Osnovni cilj ESPAD istraživanja je praćenje prevalencije korištenja sredstava ovisnosti među adolescentima. Krajnji cilj je pružiti čvrstu osnovu za pomoć pri kreiranju javnih politika, posebno onih usmjerenih mladima.

Rezultati istraživanja provedenog 2024. godine ukazuju trend pada prevalencije uporabe sredstava ovisnosti među šesnaestogodišnjacima, iako su rezultati za mlade u Hrvatskoj i dalje visoko iznad prosjeka ESPAD zemalja. Rezultati uporabe e-cigareta nam ukazuju da je došlo do porasta korištenja e-cigareta u odnosu na prošli val istraživanja. Osim značajnog porasta prevalencije e-cigareta u Hrvatskoj se dogodio i spolni obrat u konzumaciji e-cigareta. Djevojke statistički značajno više koriste e-cigarete u odnosu na mladiće. Usporedba Hrvatske s ESPAD zemljama svrstava nas na vrh zemalja po korištenju e-cigareta.

Takav oblik pušenja je zanimljiv mladima jer ne uključuje neugodan miris koji se povezuje sa klasičnim cigaretama, e-cigarete su dostupne u raznim oblicima i okusima što ih čini posebno atraktivnima te predstavlja neke od razloga ekspanzije, kako kod mladih u Hrvatskoj tako i kod mladih u zemljama sudionicima ESPAD istraživanja. Iako se uporaba e-cigareta prikazuje kao manje štetan način uporabe nikotina i dalje se razvija ovisnost. S obzirom na relativno nedavnu pojavu e-cigareta dokazi o njihovom utjecaju na razvoj mnogih bolesti, naročito malignih, neće biti dostupni još godinama.

Rezultati ESPAD istraživanja ukazuju na potrebu razvoja preventivnih programa vezano uz ovu problematiku.

Ključne riječi: ESPAD; mladi; sredstva ovisnosti; e-cigarete; trendovi

NAVIKE SPAVANJA I SPREMNOST NA PROMJENU: TESTIRANJE MODELA TEORIJE PLANIRANOG PONAŠANJA KOD STUDENATA

Ana Petak, Dora Korać, Lovorka Brajković, Vanja Kopilaš

Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska

SAŽETAK

Kvaliteta sna (KS) je dosljedan prediktor fizičkog i mentalnog zdravlja. Posebno rizična skupina su studenti, koji radi psihosocijalnih specifičnosti razdoblja studiranja te bioloških promjena u cirkadijurnim ritmovima spavaju lošije od ostatka populacije. Odnosi KS i internaliziranih problema su recipročni, stoga intervencije koje poboljšavaju KS posredno mogu dovesti i do smanjenja nekih internaliziranih simptoma. Takvi nalazi ističu preventivni potencijal KS, koji je u recentnoj međunarodnoj literaturi nedovoljno prepoznat. Za promjene KS važno je utvrditi učinkovite prediktore iz reda bihevioralnih, kognitivnih i okolinskih čimbenika te utvrditi koji će čimbenici doprinijeti spremnosti na promjenu ponašanja uslijed intervencije. Prema Teoriji planiranog ponašanja (TPP) ključni čimbenik promjene ponašanja je namjera, na koju utječu stav prema ponašanju, subjektivne norme i percipirana bihevioralna kontrola. Cilj istraživanja je opisati navike spavanja studenata te ispitati doprinos konstrukata TPP u predviđanju kvalitete sna i spremnosti na promjenu. U online istraživanju će sudjelovati studenti koji pohađaju jedan od redovitih studija na području RH. Koristit će se validirani instrumenti za procjenu KS, higijene spavanja i uvjerenja prema spavanju te upitnik za mjerenje konstrukata TPP (prema Ajzenovim smjernicama). Očekuje se da će bihevioralna kontrola, realistična uvjerenja o spavanju i pozitivni stavovi okoline predviđati kvalitetu sna i spremnost na promjenu navika vezanih uz spavanje. Rezultati će doprinijeti intervencijama utemeljenim na dokazima, utvrđivanjem koji će čimbenici iz TPP najbolje predvidjeti spremnost na promjenu navika spavanja. Navedena saznanja otvaraju mogućnost prepoznavanja „loših karika“ u modelu kako bi se u planiranju intervencije djelovalo i na te čimbenike, što bi posljedično trebalo učiniti intervenciju uspješnijom.

Ključne riječi: spavanje; studenti; teorija planiranog ponašanja; spremnost na promjenu; zdrave navike

PROTECTIVE PSYCHOLOGICAL FACTORS FOR SUBJECTIVE WELL-BEING IN HIGH-STRESS FINANCIAL WORK ENVIRONMENTS: EMPIRICAL EVIDENCE OF NORTH MACEDONIA

Andrea Velinova, Elena Parnardzieva Stanoevska

International Balkan University, Skopje, North Macedonia

ABSTRACT

High-stress work environments, especially in the financial sector, are consistently recognized as risky contexts with negative implications for mental health and reduced subjective well-being among employees. Continuous exposure to cognitive demands, responsibility, fulfilling targets, and time pressures contributes to chronic psychological burden. However, certain individuals, even under these conditions, seem to thrive. Therefore, identifying psychological factors such as mindfulness, optimism, and self-efficacy sheds light on their protective role in preventing mental health issues. This research aims to examine the relationship of mindfulness, optimism, and self-efficacy in predicting subjective well-being among employees in the Macedonian financial sector.

The research is conducted using inferential statistics based on primary data collected by the survey. The results of the hierarchical regression analysis show that demographic variables (gender, age) do not contribute significantly to the explanation of subjective well-being. The introduction of psychological resources significantly improved the model, with the model explaining a significant 42.6 percent of the variance of subjective well-being. Mindfulness, optimism, and self-efficacy were significant predictors of subjective well-being, with mindfulness and optimism having the strongest contribution. Furthermore, the results reveal that these psychological factors are not only predictors of well-being but also active architects, especially where the environment does not offer them.

Keywords: *subjective well-being; high-stress work environments; financial sector; psychological protective factors; North Macedonia*

INDIVIDUAL AND SCHOOL-RELATED PREDICTORS OF SENSE OF SCHOOL BELONGING AMONG SECONDARY SCHOOL STUDENTS

Marija Trajković¹, Lidija Bukvić², Marina Kovačević Lepojević¹

¹ Institute for Educational Research, Belgrade, Serbia

² University of Belgrade - Faculty of Special Education and Rehabilitation, Belgrade, Serbia

ABSTRACT

This study examined individual and school-related predictors of students' sense of school belonging. The sample comprised 561 secondary school students from Belgrade, aged 14 to 19 years ($M = 16.4$, $SD = 1.19$), with 56% female participants. Socio-demographic characteristics (gender and age) were recorded separately. Students' sense of school belonging was measured using the Psychological Sense of School Membership (Goodenow, 1993; $\alpha = .85$). Other variables were assessed using the Delaware School Climate Survey (Bear et al., 2014), including socio-emotional competencies (responsibility, social awareness, self-management of emotions and behavior, relationship skills), teacher-student and student-student relationships, disciplinary practices (positive behavioral, punitive, and social-emotional learning practices), clarity of expectations, fairness of rules, school safety, bullying, and respect for diversity. Reliability coefficients ranged from $\alpha = .55$ to $\alpha = .84$. Multiple regression analysis indicated that the model was statistically significant ($R = .731$, $R^2 = .535$, $F(14, 548) = 44.99$, $p < .001$), explaining 53.5% of the variance in school belonging. Significant predictors were relationship skills ($\beta = .260$), teacher-student relationships ($\beta = .118$), student-student relationships ($\beta = .082$), positive behavioral discipline practices ($\beta = .148$), discipline practices promoting social-emotional learning ($\beta = .203$), punitive discipline practices ($\beta = -.162$) and bullying ($\beta = -.070$). Other variables were not statistically significant. From a prevention science perspective, these findings highlight the importance of fostering protective factors within the school environment to support positive youth development.

Keywords: *school belonging; secondary school students; individual predictors; school factors; prevention*

ALCOHOL MISUSE WITHIN CRIMINAL CAREERS: IMPLICATIONS FOR PREVENTION-ORIENTED INTERVENTIONS AMONG CONVICTED OFFENDERS

Dragana Bogićević¹, Branislava Popović-Čitić¹, Ana Paraušić
Marinković²

¹ University of Belgrade - Faculty of Special Education and Rehabilitation,
Belgrade, Serbia

² Institute of Criminological and Sociological Research, Belgrade, Serbia

ABSTRACT

Alcohol misuse is increasingly recognized within prevention science as a dynamic and modifiable risk factor associated with violent behavior and recidivism. This study examines the prevalence and characteristics of alcohol misuse among convicted offenders and its relevance for understanding criminal behavior and informing prevention-oriented interventions. The sample includes 86 adult male offenders from a Serbian correctional institution, all with prior criminal involvement, with over 80% having three or more previous adult convictions.

Data were obtained from a standardized institutional risk assessment instrument routinely used in correctional settings and completed by professional staff during intake based on multiple sources (e.g., interviews and official records). Alcohol misuse was assessed based on prior patterns of use, while indicators of alcohol-related problems were analyzed among individuals with problematic use.

Results indicate that 61.6% of offenders exhibit problematic or highly problematic alcohol misuse. Among those with alcohol-related problems ($n = 48$), 54% report regular alcohol consumption and additional difficulties, including risky behaviors and financial problems. Furthermore, 66.7% have a history of alcohol-related violent behavior, while 95.8% report no prior attempts at treatment.

These findings highlight alcohol misuse as a key target for prevention-oriented interventions within criminal justice systems. The results underscore the importance of systematic screening and early identification of high-risk groups (selective prevention), as well as structured interventions targeting substance misuse (indicated prevention). Integrated approaches spanning institutional and post-release contexts are needed to reduce recidivism and support offender reintegration.

Keywords: *alcohol misuse; criminal careers; convicted offenders; prevention-oriented interventions; risk factors*

PRIKAZ PROJEKTA RAZVOJ METODOLOGIJE DIGITALNE PROCJENE RIZIČNIH I ZAŠTITNIH ČIMBENIKA TE PREVALENCIJE RIZIČNIH PONAŠANJA KAO TEMELJA ZA STRATEŠKO PLANIRANJE PREVENCIJE U ZAJEDNICI (DIGIPREV)

Martina Ferić, Josipa Mihić, Miranda Novak, Katarina Serdar
Čerpnjak, Matea Škrlec, Lucija Šutić Barbarić

Sveučilište u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb, Hrvatska

SAŽETAK

Projekt odgovara na ključni nedostatak u Republici Hrvatskoj – nepostojanje sustavnog, znanstveno utemeljenog prikupljanja podataka o rizičnim i zaštitnim čimbenicima povezanim s razvojem problema u ponašanju djece i mladih. Cilj projekta je osnažiti planiranje preventivnih strategija u zajednici kroz empirijsku provjeru teorijskog modela socijalnog razvoja te razvoj i validaciju digitalne metodologije za njihovu sustavnu procjenu.

Metodologija uključuje razvoj i prilagodbu digitalne verzije međunarodno priznatog CTC (Communities That Care) upitnika hrvatskom kontekstu te provedbu longitudinalnog epidemiološkog istraživanja u jednoj županiji. Psihometrijska validacija instrumenta provodit će se primjenom konfirmatorne faktorske analize (CFA), multigrupne CFA (MG-CFA) te analize latentnih profila radi identifikacije obrazaca rizičnih i zaštitnih čimbenika. Projekt također uključuje razvoj modularnog digitalnog sustava s korisničkim sučeljem za prikupljanje, obradu i vizualizaciju podataka te automatizirano generiranje lokalnih profila temeljenih na dokazima.

Očekivani ishodi uključuju validiran digitalni alat za sustavno praćenje rizičnih i zaštitnih čimbenika te prevalencije rizičnih ponašanja, kao i empirijski potvrđen model socijalnog razvoja u hrvatskom kontekstu. Projekt će omogućiti dublje razumijevanje razvojnih procesa i lokalnih specifičnosti te pružiti donositeljima odluka konkretne, znanstveno utemeljene smjernice za planiranje i evaluaciju preventivnih intervencija. Dodatno, kroz interaktivne edukacije i participativni rad s lokalnim dionicima, unaprijedit će se prijenos znanja u praksu i ojačati povezanost između znanosti i javnih politika.

Ključne riječi: DIGIPREV; digitalna procjena; rizični i zaštitni čimbenici; rizična ponašanja; planiranje prevencije

WHO FEELS SUPPORTED? GENDER AND EDUCATIONAL DIFFERENCES IN CROATIAN ADOLESCENTS' SOCIAL NETWORKS

Dora Petrović¹, Ivana Pikić Jugović¹, Paula Pedić Duić²

¹ Institute for Social Research in Zagreb, Zagreb, Croatia

² University of Zagreb Faculty of Teacher Education, Zagreb, Croatia

ABSTRACT

The bioecological model emphasizes that adolescent well-being emerges through ongoing interactions within multiple relational environments, including the family, school, and peer domains. Social support from significant others within these contexts represents a key protective factor for positive developmental outcomes. The present study aimed to examine the factor structure and gender measurement invariance of the Croatian version of the Child and Adolescent Social Support Scale (CASSS). Additionally, gender and school-type differences in perceived social support among Croatian adolescents were investigated.

Data were collected from a nationally representative sample of 2,583 Croatian secondary school students (Mage=15.5 years; 45.4% female) attending 30 schools across the country. Confirmatory factor analysis supported a hierarchical model comprising four second-order sources of support (parents, classmates, teachers, and close friends), with four first-order support dimensions within each source (emotional, instrumental, informational, and appraisal support). Multigroup confirmatory factor analyses demonstrated configural, metric, scalar, and residual invariance across gender, indicating that the scale measures perceived social support equivalently for both genders.

Univariate analyses of variance revealed a significant main effect of school type: grammar school students perceived greater classmate support but lower teacher support than vocational school students. Regarding the main effect of gender, young women reported stronger support from classmates and close friends than young men. Additionally, a significant gender-by-school-type interaction emerged for parental support. Pairwise comparisons indicated that among female students, those in grammar schools perceived stronger parental support than those in vocational tracks. Conversely, within vocational schools, young men reported higher parental support than young women.

The findings provide strong evidence for the psychometric robustness of the Croatian CASSS and support its use in research and practice. Moreover, the observed differences in perceived support across gender and educational contexts highlight the importance of considering adolescents' social environments when designing interventions aimed at promoting well-being and positive development.

Keywords: *social support; adolescents; gender differences; educational differences; social networks*

ULOGA POZITIVNOG RAZVOJA U POSTIZANJU DOBRIH RAZVOJNIH ISHODA ADOLESCENATA

Miranda Novak¹, Josipa Mihić¹, Lucija Šutić Barbarić¹, Darko Roviš², Toni Maglica³, Gabrijela Vrdoljak⁴, Hana Gačal⁵

¹ Sveučilište u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb, Hrvatska

² Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije, Rijeka, Hrvatska / Sveučilište u Rijeci Medicinski fakultet, Rijeka, Hrvatska

³ Sveučilište u Splitu Filozofski fakultet, Split, Hrvatska

⁴ Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku Filozofski fakultet, Osijek, Hrvatska

⁵ Županijska bolnica Čakovec, Čakovec, Hrvatska

SAŽETAK

Mentalno zdravlje adolescenata jedno je od najvažnijih javnozdravstvenih pitanja današnjice. Istodobno, suvremena istraživanja sve više nastoje identificirati čimbenike koji mladima omogućuju postizanje dobrih razvojnih ishoda. Upravo je iz te perspektive nastao pristup pozitivnog razvoja mladih. Jedan od najutjecajnijih teorijskih okvira u tom području jest 5C model pozitivnog razvoja mladih koji obuhvaća kompetencije, karakter, samosvijest, bržnost i povezanost. Iako brojne studije pokazuju da su ovi indikatori pozitivnog razvoja povezani s boljim mentalnim zdravljem, većom dobrobiti i manjom sklonošću rizičnim ponašanjima, manje se zna o tome kakva je dinamika pozitivnog razvoja kroz vrijeme.

U okviru HRZZ projekta P.R.O.T.E.C.T. provedeno je longitudinalno istraživanje koje je pratilo adolescente tijekom cijelog srednjoškolskog obrazovanja s ciljem razumijevanja razvoja 5C karakteristika te njihove povezanosti s mentalnim zdravljem i dobrobiti. Rezultati pokazuju da su dimenzije pozitivnog razvoja relativno stabilne tijekom adolescencije, ali istodobno podložne postupnim promjenama. Pritom se pojedini 5C indikatori, osobito samosvijest i povezanost, mijenjaju kroz vrijeme, što potvrđuje pretpostavke relacijskih razvojnih teorija prema kojima se razvoj odvija kroz kontinuiranu interakciju pojedinca i okruženja.

Analize su pokazale i sustavne spolne razlike. Mladići kroz cijelo srednjoškolsko razdoblje postižu više rezultate na kompetencijama, samosvijesti i povezanosti, dok djevojke dosljedno postižu više rezultate na karakteru i bržnosti. Međutim, razvojne putanje nisu jednake za oba spola. Razlike u samosvijesti postupno se smanjuju, iako ostaju prisutne do kraja srednje škole, dok se kod povezanosti uočava postupna konvergencija, pri čemu djevojke u završnom razdoblju adolescencije dostižu i blago nadmašuju mladiće.

Nalazi potvrđuju da pozitivan razvoj mladih predstavlja važan razvojni resurs povezan s dobrim razvojnim ishodima, ali i da se njegovi obrasci tijekom adolescencije mijenjaju. Razumijevanje tih promjena može pridonijeti razvoju učinkovitijih preventivnih programa koji uvažavaju različite razvojne potrebe mladića i djevojaka. Iz perspektive obrazovnih i javnozdravstvenih politika, rezultati dodatno naglašavaju važnost ulaganja u razvojna okruženja koja istovremeno potiču osjećaj povezanosti, samosvijest, prosocijalnost i druge razvojne snage mladih.

Ključne riječi: pozitivan razvoj mladih; adolescenti; razvojni ishodi; zaštitni čimbenici; preventivna istraživanja

EVALUACIJSKA ISTRAŽIVANJA EVALUATION RESEARCH

„GDJE SU DANAS?“ – DUGOROČNA PERSPEKTIVA SUDIONIKA PREVENTIVNIH PROGRAMA CENTRA SPES

Anita Begić^{1,2}, Ana Artuković Ljubić³, Ivana Ćorić²

¹ Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru, Mostar, Bosna i Hercegovina

² Obiteljski centar, Caritas biskupija Mostar - Duvno i Trebinje - Mrkan, Mostar, Bosna i Hercegovina

³ Centar za djecu, mlade i obitelj Spes, Mostar, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Preventivni programi za djecu i mlade imaju važnu ulogu u razvoju socioemocionalnih kompetencija, jačanju otpornosti i smanjenju rizičnih ponašanja. Unatoč velikom broju preventivnih intervencija, relativno je malo istraživanja koja analiziraju njihove dugoročne učinke iz perspektive samih sudionika. Cilj ovog rada je istražiti kako mladi koji su prije približno deset godina sudjelovali u preventivnim radionicama procjenjuju njihov utjecaj na vlastiti razvoj i životne putanje.

Istraživanje se provodi u kontekstu preventivnih programa koje već četrnaest godina provodi Centar za djecu, mlade i obitelj Spes u Mostaru. Programi su usmjereni na razvoj socioemocionalnih vještina, komunikacijskih kompetencija i samopouzdanja kod djece i adolescenata.

Rad se temelji na kvalitativnom istraživačkom pristupu, metodama polustrukturiranog intervjua i analize sadržaja. Istraživanje će se usmjeriti na tri istraživačka pitanja: (1) gdje se sudionici danas nalaze u svom obrazovnom, profesionalnom i osobnom razvoju, (2) koja su iskustva iz preventivnih programa najznačajnija tijekom odrastanja te (3) koje bi preporuke dale za razvoj budućih preventivnih programa.

Očekuje se da će rezultati pružiti uvid u dugoročnu vrijednost preventivnih intervencija iz perspektive korisnika te identificirati ključne elemente programa koji doprinose razvoju otpornosti i pozitivnih životnih ishoda. Nalazi istraživanja mogu doprinijeti razvoju kvalitetnijih i održivijih preventivnih programa u lokalnoj zajednici te unaprjeđenju prakse rada s djecom i mladima.

Ključne riječi: preventivni programi; dugoročni ishodi; Centar SPES; sudionici programa; evaluacija

ISHODI PRESTANKA PUŠENJA U JAVNOZDRAVSTVENOM NATJEČAJU "PUŠENJE ODBACI, LOVU NABACI" – 11-GODIŠNJE ISKUSTVO ZAVODA ZA JAVNO ZDRAVSTVO POŽEŠKO- SLAVONSKE ŽUPANIJE

Jasmina Kovačević, Ivona Kusulja, Dejvid Zombori

Zavod za javno zdravstvo Požeško-slavonske županije, Požega, Hrvatska

SAŽETAK

Pušenje i ovisnost o nikotinu važni su rizični čimbenici za kronične nezarazne bolesti. Javnozdravstveni natječaj "Pušenje odbaci, lovu nabaci" provodi se od 2015. godine u Zavodu za javno zdravstvo Požeško-slavonske županije s ciljem poticanja prestanka pušenja kroz strukturiranu podršku i motivacijski pristup.

Cilj rada bio je procijeniti dugoročne ishode prestanka pušenja šest mjeseci nakon jedine ili posljednje prijave.

U razdoblju 2015.–2025. godine zabilježeno je 348 prijava. Nakon mjesec dana apstinenciju je postiglo 276 prijavljenih (79,3%). Više od jedne prijave imalo je 36 osoba (47 dodatnih prijava), a u analizu je za iste uključena posljednja prijava. Telefonski su kontaktirani svi sudionici njih 229 (113 muškaraca, 116 žena) koji su apstinirali tijekom mjesec dana natječaja, nakon isteka najmanje šest mjeseci. Ishodi su definirani kao: nepušač, povremeno puši, pušač te smanjenje pušenja među onima koji su ponovno počeli pušiti.

Analiza je provedena za 186 od 229 sudionika (81%; 95 muškaraca i 91 žena). Nakon šest mjeseci, 53 sudionika (28,5%; 95% CI 22,1–35,6%) nisu pušila, a 15 (8,1%) pušilo je rijetko, što ukupno čini 68 (36,6%; 95% CI 29,7–43,9%) uspješnih ishoda. Pušenje je nastavilo 118 sudionika (63,4%), od kojih je 31 (26,3%) navelo smanjenje konzumacije. Nije utvrđena statistički značajna razlika između spolova u prestanku ni ukupnom uspjehu ($p > 0,05$).

Natječaj pokazuje klinički značajnu učinkovitost u realnim uvjetima, uz 28,5% sudionika koji su dugotrajno prestali pušiti. Ponavljani pokušaji naglašavaju kroničnu prirodu ovisnosti o nikotinu i potrebu za kontinuiranom podrškom. Rezultati podupiru implementaciju ovakve ili sličnih javnozdravstvenih intervencija.

Ključne riječi: *prestanak pušenja; javnozdravstveni natječaj; mladi; evaluacija ishoda; Požeško-slavonska županija*

RESULTS OF THE HEALTH BEHAVIOUR IN SCHOOL-AGED CHILDREN (HBSC) IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Tonka Karin, Ivana Pavić Šimetin, Dijana Mayer, Arian Peharda
Croatian Institute of Public Health, Zagreb, Croatia

ABSTRACT

Aim was to describe key health-related behaviours of Croatian school-aged children within the HBSC framework and examine trends from 2002 to 2022, focusing on tobacco and alcohol use, screen time, peer violence, and breakfast habits.

Data were obtained from the 2021/2022 HBSC survey in Croatia, based on a nationally representative stratified cluster sample of 5,169 pupils (2,635 boys, 2,534 girls) from 5th and 7th grades of primary school and 1st grade of secondary school (mean age 13.8 years). Participation was voluntary and anonymous, using a standardized HBSC questionnaire in paper or digital format. Cross-sectional 2022 results were compared with previous Croatian HBSC cycles (2002–2018) and international averages.

Weekly smoking showed a substantial long-term decline, decreasing from about one quarter of pupils in early cycles to less than half that proportion in 2022. Alcohol intoxication trends diverged, with a decrease among boys but a recent increase among girls. Screen behaviour shifted significantly: excessive television viewing declined, while social media use increased markedly, particularly among older girls. Peer violence showed mixed trends, with decreased victimisation among girls but gradual increases among boys. Daily breakfast consumption declined steadily, especially among girls.

Although improvements are evident in smoking, alcohol consumption, and television viewing, several behaviours remain suboptimal, including low breakfast frequency, high screen exposure, and persistent peer violence. Differences by age and sex highlight the need for targeted prevention strategies and continued monitoring.

Keywords: *HBSC; school children; health behaviours; Croatia; public health*

UČINKOVITOST VIŠEKOMPONENTNIH POZITIVNO-PSIHOLOŠKIH INTERVENCIJA U POTICANJU PSIHOLOŠKOG PROCVATA ADOLESCENATA

Paula Pedić Duić

Sveučilište u Zagrebu Učiteljski fakultet, Zagreb, Hrvatska

SAŽETAK

Višekomponentne pozitivno-psihološke intervencije (VPPI) obuhvaćaju aktivnosti utemeljene na teorijama pozitivne psihologije i usmjerene su na unapređenje barem dviju dimenzija dobrobiti. Budući da psihološki procvat integrira subjektivnu i psihološku dobrobit, VPPI su posebno prikladne za njegovo poticanje. Njihova je primjena osobito relevantna u srednjoj adolescenciji, razdoblju u kojem se bilježi pad dobrobiti. Cilj istraživanja bio je ispitati učinkovitost školskog programa VPPI utemeljenog na PERMA modelu u poticanju psihološkog procvata adolescenata, s naglaskom na usporedbu promjena između intervencijskih i kontrolne skupine. Primijenjen je kvaziekperimentalni longitudinalni nacrt sa šest mjerenja tijekom četiri mjeseca. Sudjelovalo je 166 učenika trećeg razreda zagrebačke gimnazije, raspoređenih u tri skupine: VPPI s dvije dodatne aktivnosti nakon završetka osnovnog programa (skupina A, N = 70), samo VPPI (skupina B, N = 48) i kontrolna skupina bez intervencijskog sadržaja usmjerenog na dobrobit (skupina C, N = 48). Program je uključivao šest tjednih radionica u trajanju od približno 45 minuta. Psihološki procvat mjereno je EPOCH mjerom dobrobiti adolescenata, a promjene su analizirane modeliranjem krivulje latentne promjene. Rezultati su pokazali da je, u usporedbi s kontrolnom skupinom, značajno veći porast psihološkog procvata tijekom provedbe programa utvrđen samo u skupini B. U skupini A porast procvata nije se statistički značajno razlikovao od promjene u kontrolnoj skupini, a nakon završetka programa nisu utvrđene značajne intergrupne razlike. Dobiveni nalazi upućuju na to da VPPI mogu pridonijeti povećanju psihološkog procvata adolescenata, pri čemu buduća istraživanja trebaju dodatno razjasniti ulogu strukture programa i dodatnih aktivnosti nakon njegova završetka.

Ključne riječi: pozitivno-psihološke intervencije; psihološki procvat; adolescenti; PERMA; evaluacija

PREVENTIVNA PRAKSA PREVENTION PRACTICE

PROGRAM „JAČANJE KOMPETENCIJA U RADU S MLADIMA“

Snježana Šalamon, Andreja Radić, Marija Kušan Jukić

Nastavni zavod za javno zdravstvo „Dr. Andrija Štampar“, Zagreb, Hrvatska

SAŽETAK

Tijekom višegodišnje suradnje s odgojno-obrazovnim djelatnicima osnovnih i srednjih škola Grada Zagreba, uočen je manjak programa usmjerenih na osnaživanje kompetencija odgojno-obrazovnih djelatnika u području mentalnog zdravlja i problema ovisnosti. Sami odgojno-obrazovni djelatnici iskazivali su interes za edukaciju u tom području. Kao odgovor na njihove potrebe kreiran je Program „Jačanje kompetencija u radu s mladima“. Program se počeo provoditi 2015. godine. Rezultati procesne evaluacije pokazivali su veliko zadovoljstvo sudionika.

Nakon pet godina dolazi do modularnog proširenja Programa na temelju prethodno provedene ankete o potrebama. Upitnik o potrebama ispunilo je 180 odgojno-obrazovnih djelatnika, a dobiveni rezultati potvrdili su njihovu potrebu za provedbom i proširenjem edukacije.

Kratkoročni ciljevi Programa su: razvijanje vještina i podizanje razine znanja potrebnih za rad s učenicima rizičnog ponašanja, osnaživanje odgojno-obrazovnih djelatnika za rad s učenicima s poteškoćama mentalnog zdravlja, poboljšanje komunikacije na razini profesor-učenik-roditelj i promoviranje zdravih stilova života.

Dugoročni ciljevi Programa su: smanjenje rizičnog ponašanja u školama, smanjenje interesa za konzumiranje psihoaktivnih tvari ili drugih ponašajnih ovisnosti te spremnost za rad s učenicima s poteškoćama mentalnog zdravlja.

Ciljana skupina Programa su odgojno-obrazovni djelatnici osnovnih i srednjih škola.

Način provedbe sastoji se od uvodnog predavanja za nastavničko vijeće te četiri tematske radionice za grupu između 8 i 15 polaznika. Nakon provedenih aktivnosti sudionici ispunjavaju evaluacijski upitnik. Ocjenjuju sadržaj predavanja, svrhovitost, način izlaganja, stečena znanja i vještine za rad s učenicima. Program se kontinuirano provodi deset godina na području grada Zagreba. Do sada je u njemu sudjelovalo preko pet i pol tisuća odgojno-obrazovnih djelatnika.

Ključne riječi: *odgojno-obrazovni djelatnici; rad s mladima; mentalno zdravlje; prevencija ovisnosti; edukacija*

DIGITALNA PREVENCIJA RIZIČNIH PONAŠANJA MLADIH: RAZVOJ I EVALUACIJA MOBILNE APLIKACIJE ZA PREVENCIJU OVISNOSTI I RAZVOJ VJEŠTINA

Davor Dubravić¹, Tatjana Nemeth Blažić², Mirjana Lana Kosanović
Ličina³, Arian Dišković¹

¹Hrvatska udruga za borbu protiv HIV-a i virusnog hepatitisa, Zagreb,
Hrvatska

²Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zagreb, Hrvatska

³Nastavni zavod za javno zdravstvo “Dr. Andrija Štampar”, Zagreb, Hrvatska

SAŽETAK

Rizična ponašanja u adolescenciji predstavljaju značajan javnozdravstveni izazov, oblikovan biološkim, psihološkim i sociokulturnim čimbenicima. Unatoč dostupnim preventivnim programima, roditelji i stručnjaci često iskazuju nesigurnost u adekvatnim odgovorima na suvremene oblike rizika. Cilj ovog rada bio je identificirati potrebe mladih te razviti digitalnu intervenciju usmjerenu na prevenciju ovisnosti i jačanje zaštitnih čimbenika.

Provedeno je mapiranje potreba zajednice od veljače do travnja 2024. putem polustrukturiranih intervjua sa stručnjacima iz područja prevencije ovisnosti i smanjenja šteta koji djeluju u zajednici. Identificirani su ključni problemi u obliku nedostatka izvora pouzdanog informiranja i podrške za mlade. Nalazi su korišteni za dizajn pilot-digitalne intervencije u obliku mobilne aplikacije. Evaluacija je provedena kombinacijom kvalitativnih i kvantitativnih metoda (fokus grupe i evaluacijski upitnici s mladima). Rezultati ukazuju na izraženu potrebu mladih za dostupnim, stručnim i njima prilagođenim informacijama, osobito u kontekstu porasta polikonzumacije psihoaktivnih tvari i nedostatka znanja o rizicima. Mladi ističu pritiske i očekivanja okoline, smanjenu motivaciju za odupiranje rizičnim ponašanjima te nisku percepciju rizika, često uz osjećaj lažne kontrole. Ovi nalazi upućuju na nedovoljno razvijene životne vještine kao ključne zaštitne čimbenike. Istodobno, mladi preferiraju kratke, vizualne i interaktivne sadržaje.

Tijekom dvomjesečne pilot implementacije zabilježen je visok angažman (više od 160 instalacija i 2.200 interakcija). U kvalitativnoj evaluaciji (N=21), sudionici ističu razumljivost, jednostavnost korištenja i relevantnost sadržaja, uz doprinos u promišljanju vlastitih ponašanja.

Nalazi potvrđuju da digitalne intervencije, evaluirane od strane mladih, predstavljaju prihvatljiv, koristan i učinkovit pristup u prevenciji ovisnosti te važnu nadogradnju javnozdravstvenim programima.

Ključne riječi: digitalna prevencija; mobilna aplikacija; rizična ponašanja mladih; prevencija ovisnosti; razvoj vještina

UNIVERZALNI PRISTUP PREVENCIJI POTICANJEM RAZVOJA EMOCIONALNIH KOMPETENCIJA U SPLITSKO-DALMATINSKOJ ŽUPANIJ

Mirjam Juginović, Mirela Grbić, Željko Ključević

Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije, Služba za mentalno zdravlje, Split, Hrvatska

SAŽETAK

Javnozdravstveni projekt pod nazivom „Pretežno vedro“ provodi se kao univerzalni preventivni program usmjeren na smanjenje rizika razvoja ovisnosti. Specifični cilj projektnih aktivnosti je emocionalno opismenjavanje učenika šestih razreda, a postiže se kroz sudjelovanje u školskim i međuškolskim natjecanjima. Kroz natjecanja učenici uče prepoznavati i imenovati vlastite emocije i emocije drugih osoba, te primjenjujući usvojene vještine prikladno reagirati u različitim životnim situacijama. Tijekom godina osmišljen je i unapređivan alat - društvena igra „Pretežno vedro“, u fizičkoj i e-verziji, kako bi se osigurala dostupnost projektnih aktivnosti što većem broju učenika.

Za potrebe vrednovanja projektnih aktivnosti primjenjuje se upitnik samoprocjene socioemocionalnih kompetencija WCSD skraćena verzija (engl. The Washoe County School District Social and Emotional Competency Short-Form Assessment). Upitnik je preveden na hrvatski jezik metodom dvostrukog prijevoda, a provodi se prije i poslije sudjelovanja u projektu kako bi se provjerila učinkovitost aktivnosti. U šk. god. 2025./2026. analizirano je 696 uparenih upitnika na uzorku učenika šestih razreda iz 29 škola s područja Splitsko-dalmatinske županije. Statistička analiza ($Z = -9,880$, $p < 0,01$, $r = 0,37$) pokazala je da su učenici svoje sposobnosti samoprocjenjivali višima nakon sudjelovanja u projektu ($Mdn = 3,12$; $Q1-Q3 = 2,82-3,41$) nego prije sudjelovanja ($Mdn = 3,00$; $Q1-Q3 = 2,76-3,24$), što govori u prilog korisnosti provedenih projektnih aktivnosti. Ovakvi su rezultati dodatna potvrda važnosti preventivnog djelovanja u području zaštite i unapređenja mentalnog zdravlja djece javnozdravstvenim pristupom.

Ključne riječi: emocionalne kompetencije; univerzalna prevencija; učenici; ovisnosti; socioemocionalno učenje

GINA – AI ASSISTANT FOR GYNECOLOGICAL LITERACY

Ulla Marton¹, Tatjana Nemeth Blažić², Tom Gavazzi³, Davor Dubravić⁴, Tomislav Benjak²

¹ Polyclinic Dr. Marton, Zagreb, Croatia

² Croatian Institute of Public Health, Zagreb, Croatia

³ WoomAI, Zagreb, Croatia

⁴ Hrvatska udruga za borbu protiv HIV-a i virusnog hepatitisa, Zagreb, Croatia

ABSTRACT

Gina is a digital AI assistant for gynecological literacy available via WhatsApp, designed to provide accessible, expert-based, and individually tailored information on women's gynecological and reproductive health, communicated in a personalized, discreet, and relevant way.

The project was developed in response to several overlapping social and healthcare challenges: low levels of gynecological literacy, limited access to timely and reliable information, the burden on healthcare systems, and the continued presence of shame, discomfort, and stigma surrounding conversations about intimate health.

The main objective of the project is to empower girls and women through an anonymous, discreet, and constantly available channel for information, education, and support, enabling them to make responsible and informed decisions about their health. A particular emphasis is placed on mental health, as lack of information, stigma, and delays in seeking help can contribute to anxiety, insecurity, feelings of shame, and other negative psychological outcomes. Gina therefore creates a safe communication space that encourages openness, reduces barriers to seeking information, and helps normalize conversations about topics that are often silenced.

An additional value of the project lies in the fact that its knowledge base was prepared with the involvement of healthcare professionals from various fields, ensuring professional relevance and a high standard of content quality. Users communicate with the assistant in a relevant, hyper-personalized, automated, and 24/7 available way, which enables timely access to information tailored to their needs and life stage.

The purpose of the project is educational, preventive, and public health-oriented.

Keywords: *gynecological literacy; artificial intelligence; reproductive health; digital health; women's health*

CENTRI ZA DOBROVOLJNO SAVJETOVANJE I TESTIRANJE NA HIV, VIRUSNE HEPATITISE I SPOLNO PRENOŠIVE INFEKCIJE: ULOGA U SMANJENJU RIZIČNIH PONAŠANJA I PROMOCIJI SPOLNOG I MENTALNOG ZDRAVLJA

Tatjana Nemeth Blažić¹, Petra Smoljo¹, Margareta Merkaš¹, Davor Dubravić², Mirjana Lana Kosanović Ličina³, Iskra Alexandra Nola⁴

¹ Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zagreb, Hrvatska

² Hrvatska udruga za borbu protiv HIV-a i virusnog hepatitisa, Zagreb, Hrvatska

³ Nastavni zavod za javno zdravstvo "Dr. Andrija Štampar", Zagreb, Hrvatska

⁴ Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“, Zagreb, Hrvatska

SAŽETAK

Centri za dobrovoljno savjetovanje i testiranje na HIV, hepatitis i spolno prenosive infekcije (SPI) (CST) doprinose prevenciji i ranom otkrivanju infekcija. Kroz individualizirani pristup savjetuju korisnike o smanjenju rizičnog ponašanja te pružaju psihosocijalnu podršku, pridonoseći i unaprjeđenju mentalnog zdravlja. Cilj je prikazati ulogu i djelovanje mreže CST-a u Republici Hrvatskoj.

Korišteni su podaci izvještaja o radu te drugi izvori o organizaciji i djelovanju CST-a. CST u Hrvatskoj djeluju u zdravstvenim ustanovama i zajednici, a osnovani su u razdoblju 2003.-2013. Rad se temelji na strukturiranom procesu: informiranje prije testiranja, testiranje, posttestno savjetovanje i, po potrebi, upućivanje u druge preventivne usluge i/ili daljnju skrb. Posebno je važno savjetovanje nakon rezultata, osobito u kontekstu smanjenja rizičnih ponašanja i psihološke podrške. Usluge se provode uz načela dobrovoljnosti, anonimnosti i povjerljivosti. U rad su uključeni liječnici i drugi stručnjaci (psiholozi, medicinske sestre, sanitarni inženjer i dr.), čime se osigurava multidisciplinarni pristup.

Praksa pokazuje da CST kroz cjelovit i individualizirani pristup doprinose ranom otkrivanju SPI i uključivanju u liječenje i skrb. Provedeno je više desetaka tisuća savjetovanja i testiranja, pri čemu su osobe s pozitivnim nalazom pravovremeno uključene u daljnju skrb, te im je pružena psihološka pomoć u prihvaćanju dijagnoze i nošenju sa stresom. Vrijednost CST-a ogleda se i kod osoba s negativnim rezultatom, jer savjetovanje nakon testiranja pomaže u prepoznavanju rizičnih ponašanja i načina zaštite, te jača mentalno zdravlje. Skrb o mentalnom zdravlju olakšava suočavanje s dijagnozom, uključivanje u liječenje, smanjuje stigmatizaciju i poboljšava ishode liječenja i kvalitetu života korisnika.

Ključne riječi: HIV; virusni hepatitis; spolno prenosive infekcije; savjetovanje i testiranje; rizična ponašanja

RH ISKUSTVO U PRIMJENI AI TEHNOLOGIJE U PREVENTIVNOJ ZDRAVSTVENOJ ZAŠTITI

Tomislav Benjak, Tatjana Nemeth Blažić, Krunoslav Capak

Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zagreb, Hrvatska

SAŽETAK

Hrvatski zavod za javno zdravstvo je u suradnji s Ministarstvom zdravstva pokrenuo virtualnog asistenta za područje prevencije raznih bolesti i stanja. Asistent se zove ZdrAVKO i koristi umjetnu inteligenciju u odgovorima na upite korisnika, pri čemu se kao platforma koristi aplikacija WhatsApp na mobilnom uređaju. Specifičnost ZdrAVKA je da on kreira odgovore isključivo korištenjem baze podataka koju izrađuju eksperti HZJZ-a za područje prevencije. Baza sadrži između ostalog i podatke o očuvanju mentalnog zdravlja i prevenciji ovisnosti.

ZdrAVKO je službeno počeo s radom 27.01.2026. u prva dva mjeseca primjene ima 10800 korisnika koji su postavili više od 170 000 upita. S obzirom na vrste upita, baza podataka sadrži podatke i informacije za više od 60 različitih područja prevencije. ZdrAVKO je pobudio veliku pažnju medija i javnosti što je dovelo do povećanja interesa građana za preventivne zdravstvene teme i aktivnije korištenje digitalnih alata u očuvanju zdravlja.

Prva iskustva korisnika ukazuju na visoku razinu zadovoljstva, osobito zbog brze dostupnosti informacija, anonimnosti i jednostavnosti korištenja putem aplikacije WhatsApp. Posebno su često korištene teme vezane uz mentalno zdravlje, stres, anksioznost te prevenciju ovisnosti, što potvrđuje potrebu za ovakvim oblikom podrške u svakodnevnom životu.

Unatoč pozitivnim rezultatima, istaknuta je i potreba za daljnjim razvojem sustava, uključujući proširenje baze podataka, dodatnu personalizaciju odgovora te kontinuirano praćenje kvalitete informacija.

ZdrAVKO predstavlja važan korak prema digitalizaciji preventivne medicine i može poslužiti kao model za slične inicijative u drugim područjima javnog zdravstva.

Ključne riječi: *umjetna inteligencija; preventivna zdravstvena zaštita; digitalni alati; javno zdravstvo; ZdrAVKO*

IZGRADNJA SUSTAVA INSTITUCIONALIZIRANE PREVENCIJSKE PRAKSE U ZAJEDNICI - CENTAR ZA DJECU, MLADE I OBITELJ VELIKA GORICA

Arijana Mataga Tintor¹, Sanda Puljiz Vidović²

¹ Grad Velika Gorica, Velika Gorica, Hrvatska

² Centar za djecu, mlade i obitelj Velika Gorica, Velika Gorica, Hrvatska

SAŽETAK

Grad Velika Gorica već gotovo tri desetljeća sustavno ulaže u preventivne programe i u brigu o mentalnom zdravlju djece, mladih i njihovih roditelja. S ciljem institucionalizacije preventivnih programa Grad Velika Gorica je 2002. godine osnovao gradsku ustanovu - Centar za djecu, mlade i obitelj Velika Gorica.

Temeljem ispitanih potreba u zajednici, osmišljeni su individualni i grupni programi za rad s korisnicima koji se dijele na: Programe poticanja pozitivnog razvoja, Preventivne programe na univerzalnoj, selektivnoj i indiciranoj razini, Programe poticanja govorno-jezičnog razvoja i Programe stručnog usavršavanja za stručnjake koji rade s djecom, mladima i roditeljima.

U suradnji sa stručnjacima provodi se evaluacija programa s ciljem poboljšanja učinkovitosti, jačanjem teorijske podloge, usklađivanjem ciljeva, metoda i očekivanih rezultata te poboljšanjem učinka edukacije.

Evaluacija je postavljena na tri razine: (1) Evaluacija rada Centra za djecu, mlade i obitelj, (2) Evaluacija učinkovitosti pojedinih programa s korisnicima (Grupa za buduće prvašice, Znam drugačije, Roditeljstvo na drugačiji način) te (3) Evaluacija učinka programa edukacije odraslih (Trening komunikacijskih vještina za sportske trenere).

U poster prezentaciji bit će detaljnije opisan koncept rada ustanove i njezin utjecaj u zajednici kao i važnost evaluacije programa.

Ključne riječi: *prevencija u zajednici; institucionalizacija; djeca i mladi; mentalno zdravlje; evaluacija programa*

VAŽNOST EUROPSKIH PROJEKATA ZA UNAPREĐENJE PREVENTIVNOG DJELOVANJA U HRVATSKOJ – PRIMJER PROJEKTA JA PRISM

Karmen Korda Orlović¹, Danijela Štimac Grbić^{1,2}

¹ Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zagreb, Hrvatska

² Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“, Zagreb, Hrvatska

SAŽETAK

Sudjelovanje u europskim projektima važan je alat za unapređenje sustava mentalnog zdravlja, uključujući i segment prevencije. U tom su kontekstu posebno značajni projekti usmjereni na implementaciju najboljih praksi, čime se omogućuje prijenos znanja i intervencija utemeljenih na dokazima u nacionalne sustave.

Hrvatski zavod za javno zdravstvo sudjelovao je u više takvih projekata, među kojima se ističe aktualni JA PRISM (Prevention-oriented Rights-based Approach to Support Mental Health in Vulnerable Population Groups), financiran iz programa EU4Health. Cilj projekta je smanjenje opterećenja mentalnim poremećajima kod ranjivih skupina kroz unapređenje mentalnog zdravlja, prevenciju mentalnih poremećaja te poboljšanje dostupnosti skrbi i liječenja. Ti se ciljevi ostvaruju implementacijom triju najboljih praksi: BIZI (prevencija samoubojstava), Circle of Friends (smanjenje usamljenosti starijih osoba) i ABC: Act-Belong-Commit (unapređenje dobrobiti djece i mladih).

U Hrvatskoj se implementiraju programi BIZI i ABC. BIZI je online edukacija usmjerena na tzv. gatekeepere, odnosno nezdravstvene stručnjake i članove zajednice, s ciljem razvoja kompetencija za prepoznavanje osoba u riziku od samoubojstva, pružanje inicijalne podrške i upućivanje na daljnju skrb. Implementacija uključuje prijevod, kulturološku prilagodbu, objavu i diseminaciju programa ciljanim skupinama. ABC predstavlja javnozdravstveni okvir usmjeren na promicanje dobrobiti kroz poticanje aktivnosti, socijalne povezanosti i sudjelovanja u smislenim aktivnostima, a u Hrvatskoj planirana implementacija podrazumijeva digitalnu kampanju i pilot projekt u srednjim školama.

Očekivani ishodi uključuju povećanje kapaciteta u području prevencije samoubojstava, unapređenje kompetencija dionika te jačanje sustava za provedbu preventivnih intervencija. Zaključno, europski projekti omogućuju unapređenje prevencije kroz implementaciju znanstveno utemeljenih praksi uz prilagodbu nacionalnom kontekstu.

Ključne riječi: europski projekti; mentalno zdravlje; najbolje prakse; implementacija; JA PRISM

PRIJENOS PREVENCIJSKE ZNANOSTI U PRAKSU: FOLLOW-UP EVALUACIJA ISHODA EUPC OBUKA

Amir Hasanović, Siniša Baljo, Andrea Mijatović

Stručni centar za prevenciju ovisnosti, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Evropski preventivski kurikulum (EUPC) predstavlja standardizirani pristup jačanju kapaciteta ključnih aktera za prevenciju temeljenu na dokazima. Ovaj rad prikazuje nalaze follow-up evaluacije efekata EUPC obuka provedenih u Bosni i Hercegovini u periodu 2022–2026, s fokusom na održivost znanja i transfer naučenog u profesionalnu praksu.

Primijenjen je multimetodski pristup koji uključuje kvantitativne i kvalitativne podatke prikupljene putem strukturiranog upitnika (N=70). Analiza je obuhvatila samoprocjenu kompetencija, primjenu znanja u različitim profesionalnim kontekstima te identifikaciju facilitatora i barijera za implementaciju.

Rezultati ukazuju na stabilno zadržavanje ključnih koncepata preventivske znanosti i visoku intrinzičnu motivaciju učesnika za primjenu naučenog. Usvojena znanja iz EUPC obuka najčešće se koriste u planiranju (M=3,03) i istraživanju (M=2,81), dok je primjena u oblasti financiranja (M=1,84), zagovaranja i provedbe okolinskih intervencija (M=1,63) značajno niža.

Učesnici najviše podržavaju implementaciju intervencija u mikrookruženjima (porodica, škola, radno mjesto) što ukazuje na institucionalne obrasce dostupnosti i djelovanja, ali i na određenu preferenciju individualno usmjerenih u odnosu na strukturne preventivne pristupe. Identificirani su izazovi u međusektorskoj koordinaciji, nedostatku sistemskog financiranja i u ograničenom razumijevanju zagovaranja kao ključne komponente preventivskih politika.

Nalazi sugeriraju da EUPC obuke mogu biti učinkovit alat za razvoj sistema prevencije, ali da je za puni transfer znanja nužno jačati i produbiti kapacitete u domeni zagovaranja, financiranja i implementacije strukturnih intervencija. Također, uočava se i potreba za longitudinalnim, regionalno komparativnim istraživanjima koja bi omogućila robusniju procjenu održivosti i potencijalne univerzalnosti efekata EUPC obuka.

Ključne riječi: EUPC; prevencija ovisnosti; edukacija stručnjaka; follow-up evaluacija; prijenos znanja

NEKA PREVENTIVNA NAČELA U PRAKSI UDRUGE PRAGMA U PROGRAMU „POMAK“

Nedjeljko Marković, Angelina Krsnik, Mirjana Soljačić

Pragma, Zagreb, Hrvatska

SAŽETAK

U radu se prikazuje rad udruge Pragma u evaluiranom programu „Pomak“ u području oglašavanja koje dovodi do bržeg prvog preuzimanja, povećanja preuzimanja i širenja štetnosti i poremećaja, prije svega o cigaretama i alkoholu, ali i o videoigrama i online kockanju, te neka etička načela u politici oglašavanja. Osobitost prevencije konzumiranja cigareta i alkohola je činjenica da su to legalne i dostupne tvari, a dokazana je šteta za život i zdravlje. U radu se prikazuje nekoliko pristupa, poput modela „influence“ te modela medijske prakse koji govore tko sve može utjecati na stavove i ponašanja mladih pri odluci o konzumaciji, poput utjecaja (influencera), medija i sl., te utjecaj reklamiranja na proizvodnju i povećanje konzumacije. Rezultati vrednovanja edukacijskih aktivnosti Pragme za roditelje u području prevencije pokazuju kako se oni osjećaju nemoćno i spremni su tražiti stručnu pomoć kada je ugrožen život i zdravlje djece, a dio svoje odgovornosti za konzumaciju sredstava prebacuju na medije i utjecajne osobe. U Savjetovalištu Pragme primijećen je utjecaj vršnjaka i društvenih medija na početak i trajnost konzumacije te će biti prikazane neke izjave iz Savjetovališta. Potrebno je roditeljima pružiti stalnu stručnu pomoć unutar sustava odgoja i obrazovanja s ciljem informiranja o roditeljskoj ulozi u području prevencije, a djeci i mladima pružiti znanja putem različitih edukativnih materijala prilagođenih dobi djece, poput Kviza mentalnog zdravlja i Kviza o prevenciji ovisnosti udruge Pragma, te usluge savjetovanja. Također, potrebno je značajnije normativno i etički regulirati stvarno ili prikriveno oglašavanje konzumiranja te regulirati rad influensera.

Ključne riječi: *prevencija; oglašavanje; mladi; medijski utjecaji; rizična ponašanja*

PRIKAZ NACIONALNOG PROGRAMA MENTALNOZDRAVSTVENE PISMENOSTI ZA ODGOJNO-OBRAZOVNE DJELATNIKE – POMOZI DA

Ljiljana Muslić¹, Vesna Ivasović¹, Martina Markelić¹, Sanja Vučagić¹,
Sanja Musić Milanović^{1,2}

¹ Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zagreb, Hrvatska

² Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“ / Sveučilište u Zagrebu
Medicinski fakultet, Zagreb, Hrvatska

SAŽETAK

Mentalnozdravstvena pismenost obuhvaća znanja, vještine i uvjerenja o mentalnom zdravlju i poremećajima, važna za očuvanje mentalnog zdravlja te za prepoznavanje i upravljanje problemima mentalnog zdravlja. Znanja i vještine podržavajuće komunikacije u situacijama kada se osoba u našoj blizini nalazi u emocionalnoj krizi, također su se pokazale ključnim čimbenicima mentalnozdravstvene pismenosti. U vrijeme porasta problema mentalnog zdravlja među djecom i mladima, mentalnozdravstvena pismenost postaje osobito važna za odgojno-obrazovne djelatnike kako bi prepoznali učenike s teškoćama mentalnog zdravlja i povećali svoju kompetentnost i učinkovitost u pristupu, na način koji potiče psihološku otpornost i oporavak te traženje stručne pomoći.

U sklopu nacionalnog programa Živjeti zdravo, Hrvatski zavod za javno zdravstvo je, u suradnji s multidisciplinarnim timom stručnjaka te županijskim zavodima za javno zdravstvo, razvio edukacijski program mentalnozdravstvene pismenosti PoMoZi Da za odgojno-obrazovne djelatnike na temelju rezultata istraživanja, analize situacije te međunarodnih preporuka i primjera dobre prakse.

Edukacijski paket se sastoji od osnovne i napredne razine te dodatnih jednodnevnih radionica. Osnovna razina se provodi učenjem na daljinu, a napredna razina uključuje trodnevne radionice. Obuhvaćene su sljedeće teme: anksiozne i depresivne teškoće, samoozljeđivanje i suicid, gubitak i tugovanje, zlouporaba alkohola, traumatska iskustva i suradnja s roditeljima. Prikazat će se broj održanih edukacija te broj sudionika u razdoblju od 2020. do završetka 2025. godine.

Početna evaluacija ishoda pokazuje značajan porast stečenog znanja, samoprocijenjene spremnosti za pružanje podrške i vještina prve pomoći. Utvrđeni su i pozitivniji stavovi i uvjerenja o mentalnom zdravlju i traženju pomoći.

Ključne riječi: *mentalnozdravstvena pismenost; odgojno-obrazovni djelatnici; emocionalna kriza; nacionalni program; podržavajuća komunikacija*

STRENGTHENING YOUTH SUICIDE PREVENTION SYSTEMS: A CROSS-SECTOR PARTICIPATORY ANALYSIS OF ROLES, CAPACITIES, AND GAPS

Nuša Zdravec Šedivy^{1,2}, Eva Sedlašek^{1,2}, Urška Mali Kovačič¹, Vita Poštuvan^{1,2}

¹ Slovene Centre for Suicide Research, Andrej Marušič Institute, University of Primorska, Koper, Slovenia

² Department of Psychology, UP FAMNIT, University of Primorska, Koper, Slovenia

ABSTRACT

Youth suicidal behaviour represents a complex public health issue requiring coordinated responses across multiple sectors. Although evidence-based prevention strategies exist, their implementation within real-world service systems often remains fragmented, limiting their effectiveness.

This study explored system-level factors influencing the implementation of youth suicide prevention, with a focus on identifying key barriers, facilitators, and implications for service organisation and policy. A qualitative participatory implementation design was used, applying SWOT analysis within a structured process. Professionals from education, healthcare, social welfare, and non-governmental sectors contributed to sector-specific analyses, which were further discussed and integrated in a joint cross-sector workshop. Data were analysed using framework analysis to capture implementation processes across service contexts and levels of prevention.

Findings indicate that youth suicide prevention operates within a multi-sector system where sectors hold complementary roles. Key strengths include existing preventive activities and multiple entry points for identifying youth in distress. However, major challenges include limited access to specialised mental health services, workforce constraints, and insufficient coordination. A central system-level issue is the lack of clearly defined roles and responsibilities, particularly when access to care is delayed, which may affect continuity of support.

Strengthening youth suicide prevention requires enhanced cross-sector collaboration, improved preventive efforts in everyday settings, and better support and training for professionals. Overall, improving outcomes depends on shifting from the availability of interventions to their coordinated implementation within service systems, supported by clearer role definition and improved access to care.

Keywords: *youth suicide prevention; cross-sector collaboration; implementation; service systems; participatory analysis*

PEER-TO-PEER PREVENTION OF YOUTH ANXIETY: THE “PEER POWER TO EMPOWER” 3C-BASED PILOT PROGRAMME FOR YOUNG PEOPLE WITH FEWER OPPORTUNITIES

Ivona Dundović¹, Stela Božiček¹, Rada Drnovšek², Emilia Albonico³

¹ Udruga Amazonas, Zagreb, Croatia

² Zavod Aspira, zavod za razvoj posameznika in družbe, Trbovlje, Slovenia

³ HumaCapiAct, Torino, Italy

ABSTRACT

Epidemiological data, together with needs assessments conducted with school counsellors from 12 partner schools in Slovenia and Croatia, indicate a rising prevalence of anxiety among young people, particularly those with fewer opportunities. Existing interventions are often limited to awareness-raising and lack structured, theory-based approaches, while school counsellors and youth workers face time and resource constraints.

The programme is designed as a preventive intervention informed by the Positive Youth Development approach, with a strengths-based focus on competence, confidence, and connection. It is delivered through the 3C peer-to-peer programme developed within the project, aiming to strengthen these characteristics as protective factors against anxiety.

The methodology followed a four-phase development and pilot process, including needs assessment, literature review and framework development, design of a six-workshop cycle, expert evaluation (15 experts, 3 focus groups), and training of 12 peer educators and 6 mentors. The programme was piloted across six groups (2 per country: adolescents aged 15–18 and young adults aged 18–30) in Croatia, Slovenia, and Italy. Participant satisfaction and perceived benefits were assessed through self-report questionnaires.

Evaluation is ongoing. Expected outcomes include high participant satisfaction, perceived improvements in competence and confidence, and greater understanding of the importance of connection and ways to foster it. Findings will support further evaluation using more advanced research designs and objective measures. The programme aims to strengthen youth workers' capacities through a refined programme supported by an e-learning platform and support wider implementation of accessible, strengths-based preventive approaches in youth mental health.

Keywords: *youth anxiety; peer-to-peer prevention; positive youth development; young people with fewer opportunities; pilot programme*

UČINKOVITOST EDUKACIJE O SMANJENJU ŠTETE KOD MLADIH: IMPLIKACIJE ZA PREVENCIJU U HRVATSKOJ

Manuela Krakar Ahmedović, Eliza Ucović, Lea Pancun

Centar za pružanje usluga u zajednici Pula-Pola, Pula, Hrvatska

SAŽETAK

Tradicionalni preventivni programi često su nedostatni za mlade koji već eksperimentiraju s psihoaktivnim tvarima, dok se često kaznene ili prekršajne mjere ne pokazuju učinkovitima. Cilj ovog rada je prikazati rezultate evaluacija inovativnih edukacijskih programa utemeljenih na načelima smanjenja štete te raspraviti njihovu primjenjivost u hrvatskom obrazovnom i odgojnom sustavu.

Prikazani su rezultati dvaju međunarodnih istraživanja. Prvo istraživanje predstavlja evaluaciju Stanford REACH Lab-ovog kurikulumu Safety First provedenu na uzorku od 95.873 učenika, uz korištenje analize anketa prije i poslije edukacije, dok drugo istraživanje opisuje nacrt randomiziranog kontroliranog ispitivanja kurikulumu iDECIDE na 300 učenika s mjerenjem ishoda na početku, nakon intervencije te u jednomjesečnoj i jednogodišnjoj pratnji. U radu je korišten i sustavni pregled relevantnih studija.

Rezultati pokazuju da je Safety First edukacija dovela do statistički značajnog povećanja razumijevanja da je izbjegavanje svih droga najsigurniji pristup te do povećanja svijesti o štetnosti povremenog korištenja kanabisa. iDECIDE program pokazao je poboljšanja u znanjima o neurobiologiji ovisnosti, percepciji rizika i spremnosti na prestanak korištenja. Sustavni pregled potvrdio je da školski edukacijski programi o opioidima značajno povećavaju znanje učenika i smanjuju rizično ponašanje. Nadalje, edukacija o predoziranju značajno doprinosi jačanju povjerenja školskog osoblja u reagiranje te smanjuje razinu stigmatizacije korištenja psihoaktivnih tvari.

Edukacijski programi koji kombiniraju promicanje apstinencije s realističnim strategijama smanjenja štete pokazuju se učinkovitima u povećanju znanja i smanjenju rizičnih ponašanja mladih. Hrvatska bi trebala razmotriti implementaciju ovakvih, dokazima utemeljenih programa.

Ključne riječi: smanjenje štete; mladi; psihoaktivne tvari; edukacija; evaluacija programa

VALIDATION OF THE WARWICK–EDINBURGH MENTAL WELLBEING SCALE IN A SAMPLE OF SERBIAN SCHOOL TEACHERS

Marina Kovačević Lepojević¹, Marija Trajković¹, Ana Paraušić Marinković², Lidija Bukvić³, Dragana Bogićević³, Branislava Popović-Ćitić³

¹ Institute for Educational Research, Belgrade, Serbia

² Institute of Criminological and Sociological Research, Belgrade, Serbia

³ University of Belgrade, Faculty of Special Education and Rehabilitation, Belgrade, Serbia

ABSTRACT

The Warwick–Edinburgh Mental Wellbeing Scale (WEMWBS) is one of the most widely used instruments for assessing positive mental wellbeing. The present study aimed to validate the Serbian version of the WEMWBS and examine its psychometric properties in a sample of elementary school teachers (N = 817; 15.2% male, aged 23–64 years). The results supported a unidimensional structure of the WEMWBS, consistent with its original conceptualization. Confirmatory factor analysis indicated a satisfactory model fit, with standardized factor loadings within the expected range, supporting the coherence of the construct. Reliability analyses demonstrated high internal consistency. Evidence for external validity was provided through theoretically consistent associations with related constructs: higher wellbeing was associated with lower burnout and more adaptive coping strategies among teachers. Overall, the findings suggest that the Serbian version of the WEMWBS is a reliable and valid instrument for assessing mental wellbeing in educational settings. The scale represents a valuable tool for both research and practice, particularly for monitoring wellbeing and informing the development of prevention and intervention programs aimed at enhancing teacher wellbeing and school mental health more broadly. Future research should further examine its performance across diverse populations and study designs.

Keywords: *mental wellbeing; WEMWBS; Serbian teachers; psychometric validation; school staff*

IZMEĐU PODRŠKE I USAMLJENOSTI: KAKO KOGNITIVNE DISTORZIJE I SOCIJALNA PODRŠKA OBLIKUJU SOCIJALNU I EMOCIONALNU USAMLJENOST

Marina Trbus¹, Ana Petak²

¹ Psihološki centar Kauch, Zagreb, Hrvatska

² Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija, Zagreb, Hrvatska

SAŽETAK

Mladi sve češće navode doživljaj usamljenosti. Kao jedan od zaštitnih čimbenika literatura ističe ulogu doživljene socijalne podrške (SP). Ipak, takav globalan pristup usamljenosti, koja je višedimenzionalni konstrukt, nije prikladan za planiranje specifičnih preventivnih aktivnosti. Prema kognitivnim modelima, emocionalni ishodi usamljenosti proizlaze iz interpretacija iskustava, a ne nužno objektivne stvarnosti. U tom kontekstu iskrivljene percepcije socijalnih odnosa i doživljaj socijalne anksioznosti (SA) mogu doprinijeti usamljenosti. Cilj istraživanja je bio utvrditi posreduju li interpersonalne kognitivne distorzije (IKD) i SA vezi između percipirane SP i emocionalne (EU), odnosno socijalne usamljenosti (SU). U jesen 2023. godine, 228 studenata s područja RH (82 % žensko, 1.-5. godina studija) online putem, ispunjavalo je validirane skale za navedene konstrukte. Provedene su dvije medijacijske regresijske analize u PROCESSU, zasebno za kriterije SU i EU, uz kontrolu sociodemografskih varijabli. Rezultati su pokazali značajnu direktnu vezu SP i EU, uz značajan medijacijski učinak IKD i SA - odnosno manja percipirana SP predviđa više IKD i veću SA, a više IKD te veća SA predviđaju veću EU. Model predviđa 28,84 % varijance EU, uz veće efekte IKD u usporedbi sa SA. U medijacijskom modelu koji predviđa SU, nema značajnih medijacijskih učinaka IKD ni SA, dok direktna veza SP i SU ostaje značajna. Model predviđa 43,83 % varijance usamljenosti. Rezultati ukazuju na važnost različitih pristupa prevenciji, ovisno o dimenziji usamljenosti. Dok kod SU naglasak treba biti na kvantiteti i kvaliteti socijalne mreže, preventivni pristupi EU trebali bi uz ove čimbenike uključivati i rad na preispitivanju negativnih uvjerenja i interpretaciji socijalnih situacija.

Ključne riječi: *usamljenost; socijalna podrška; kognitivne distorzije; socijalna anksioznost; studenti*

PEER EDUCATION AS A SCHOOL-BASED PREVENTION PRACTICE: FINDINGS FROM SECONDARY SCHOOLS IN SERBIA

Vesna Popović, Marija Jovanović Stojaković

CEPORA - Center for Positive Youth Development, Belgrade, Serbia

ABSTRACT

Contemporary prevention science increasingly emphasizes school-based and peer-led approaches aimed at strengthening protective factors, social competencies, and prosocial behaviors among adolescents. Within this framework, peer-led interventions are recognized as relevant preventive practices, particularly in addressing socially sensitive issues and risk-related behaviors among young people.

This paper presents implementation experiences and evaluation findings from a peer-led prevention program conducted in secondary schools in Belgrade between 2017 and 2022. The program was implemented by the Center for Positive Youth Development (CEPORA) in cooperation with secondary schools and included more than 5,800 students, over 350 trained peer educators, and more than 350 workshops delivered in more than 50 schools. Program activities addressed several prevention-related areas, including hate speech prevention, gender equality, and traffic safety, using interactive and experiential methods such as group discussions, simulations, small-group activities, and participatory exercises.

The paper is based on a secondary analysis of evaluation data collected during program implementation through participant questionnaires, semi-structured interviews with school staff, and qualitative records of participant experiences. The analysis focused on implementation processes, participant responsiveness, perceived usefulness of workshop activities, and the acceptability of peer-led delivery.

The findings indicate high levels of student engagement and positive perceptions of workshop activities among both participants and school staff. Peer educators reported increased confidence in communication, public speaking, and workshop facilitation, while participants emphasized that preventive messages were perceived as more credible and relevant when delivered by peers. The findings support the relevance of peer-led approaches as a valuable component of contemporary school-based prevention practice.

Keywords: *peer education; school-based prevention; secondary schools; positive youth development; Serbia*

AUTOR / AUTHOR	STR. / PAGES
Albonico Emilia	65
Andreić Josipa-Lovorka	28
Artuković Ljubić Ana	49
Baljo Siniša	61
Begić Anita	49
Benjak Tomislav	56, 58
Bogićević Dragana	45, 67
Božiček Stela	65
Brajković Lovorka	42
Brečić Petrana	37
Brlas Siniša	36
Brotherhood Angelina	12
Bukvić Lidija	44, 67
Capak Krunoslav	58
Coatsworth Doug	14
Ćorić Ivana	49
Dišković Arian	54
Doležal Dalibor	35
Drnovšek Rada	65
Dubravić Davor	54, 56, 57
Dundović Ivona	65
Ferić Martina	16, 37, 46
Frichand Ana	20
Gačal Hana	48
Gavazzi Tom	56
Grbić Mirela	55
Grbović Ena	25
Hasanović Amir	61
Horvat Martina	34
Ivanović Iva	31
Ivasović Vesna	41, 63
Jandrić Nišević Anita	35
Jerković Dijana	35
Jovanović Stojaković Marija	69
Juginović Mirjam	55
Karin Tonka	51

AUTOR / AUTHOR	STR. / PAGES
Ključević Željko	55
Kodba Lorena	39
Konec Juričić Nuša	15
Kopilaš Vanja	42
Kopsa Sobota Mateja	40
Korać Dora	42
Korda Orlović Karmen	33, 60
Kosanović Ličina Mirjana Lana	54, 57
Kovačević Jasmina	50
Kovačević Lepojević Marina	23, 29, 44, 67
Kozina Ana	13
Krakar Ahmedović Manuela	66
Krsnik Angelina	62
Kunovski Ivo	32
Kuralić-Čišić Lejla	18
Kusulja Ivona	50
Kušan Jukić Marija	53
Laklija Maja	39
Maglica Toni	48
Mali Kovačić Urška	64
Markelić Martina	40, 41, 63
Marković Nedjeljko	62
Marton Ulla	56
Mataga Tintor Arijana	59
Mayer Dijana	51
Merkaš Margareta	57
Mihić Josipa	46, 48
Mijatović Andrea	61
Milošević Dijana	19
Musić Milanović Sanja	40, 41, 63
Muslić Ljiljana	41, 63
Nemeth Blažić Tatjana	54, 56, 57, 58
Nola Iskra Alexandra	57
Novak Miranda	46, 48
Novak Tihana	35
Osmani Ballazhi Sheruze	26
Pancun Lea	66
Paraušić Marinković Ana	45, 67
Parnardzieva Stanoevska Elena	43
Pavić Šimetin Ivana	51

AUTOR / AUTHOR	STR. / PAGES
Pedić Duić Paula	47, 52
Peharda Arian	51
Peraica Tina	38
Petak Ana	42, 68
Petković Željko	11
Petrović Dora	47
Pikić Jugović Ivana	47
Popović Vesna	69
Popović-Čitić Branislava	17, 29, 45, 67
Poštuvan Vita	21, 64
Puljiz Vidović Sanda	59
Radanović Ana	23
Radić Andreja	53
Ramić-Čatak Aida	24
Roviš Darko	22, 48
Sedlašek Eva	64
Serdar Čerpnjak Katarina	46
Smoljo Petra	57
Soljačić Mirjana	62
Šalamon Snježana	53
Škrlec Matea	46
Štimac Grbić Danijela	60
Štremfel Urška	27
Šutić Barbarić Lucija	46, 48
Trajković Marija	44, 67
Trbus Marina	68
Ucović Eliza	66
Velinova Andrea	43
Vranko Mirta	37
Vrdoljak Gabrijela	48
Vučagić Sanja	63
Vukadin Dragan	30
Zadravec Šedivy Nuša	64
Zombori Dejvid	50

POPIS SUDIONIKA / PARTICIPANTS LIST

PREZIME	IME	ZEMLJA	E-MAIL
Andreić	Josipa-Lovorka	Croatia	josipa.lovorka-andreic@hzjz.hr
Artuković Ljubić	Ana	Bosnia and Herzegovina	artanamo@gmail.com
Bajan-Prokl	Marija	Croatia	mprokl@socskrb.hr
Baljo	Siniša	Bosnia and Herzegovina	sinisa.baljo@prevencija.ba
Barišić	Anna-Carmen	Croatia	anna.c.barisic@gmail.com
Bašaškić	Ermin	Bosnia and Herzegovina	ermin.basaskic@prevencija.ba
Begić	Anita	Bosnia and Herzegovina	anita.begic@ff.sum.ba
Benjak	Tomislav	Croatia	tomislav.benjak@hzjz.hr
Bogićević	Dragana	Serbia	draganabogicevic@fasper.bg.ac.rs
Božiček	Stela	Croatia	stela@amazonas.hr
Brlas	Siniša	Croatia	sinisa.brlas@zzjzvpz.hr
Brnić	Darija	Croatia	darija.brnic@hzjz.hr
Brotherhood	Angelina	Austria	Brotherhood@goeg.at
Bukvić	Lidija	Serbia	lidija_bukvic@yahoo.com
Cano	Ruben	Portugal	Ruben.Cano@euda.europa.eu
Coatsworth	Doug	USA	dcoatswo@utk.edu
Cvitić	Iva	Croatia	iva.cvitic@hzjz.hr
Čampara	Gorana	Croatia	gorana3476@gmail.com
Čičić	Tea	Croatia	tc.cicic@gmail.com
Čukelj	Karla	Croatia	karla.cukelj21@gmail.com
Ćorić	Ivana	Bosnia and Herzegovina	ivanacoric3112@gmail.com
Dakić-Podoba	Helena	Croatia	ngpozitiva@gmail.com
Delibašić-Hrustić	Kerima	Bosnia and Herzegovina	kerima.delibasic@prevencija.ba
Dišković	Arian	Croatia	a.diskovic@gmail.com
Drljepan	Stjepanka	Croatia	stjepankad@gmail.com
Dubravić	Davor	Croatia	davor.dubravica1@gmail.com
Dundović	Ivona	Croatia	ivona@amazonas.hr
Ferić	Martina	Croatia	martina.feric@erf.uniz.hr
Frichand	Ana	North Macedonia	anaf@fzf.ukim.edu.mk
Geko	Mirela	Bosnia and Herzegovina	mirela.geko@prevencija.ba
Goranović	Dejna	Bosnia and Herzegovina	dejnagoranovic22@gmail.com
Gračan	Anita	Croatia	agracan@mup.hr
Grbić	Mirela	Croatia	mirela.grbic@gmail.com
Grbović	Ena	Montenegro	ena.g@ucg.ac.me

PREZIME	IME	ZEMLJA	E-MAIL
Grd	Emina	Croatia	emina.grd@mzom.hr
Hasanović	Amir	Bosnia and Herzegovina	amir.hasanovic@prevencija.ba
Horvat	Martina	Croatia	martina.horvat@erf.unizg.hr
Hunjadi-Brzović	Renata	Croatia	renata.hunjadi.brzovic@zzjz-bjelovar.hr
Ivanović	Iva	Montenegro	ivanovicivaa@gmail.com
Ivasović	Vesna	Croatia	vesna.ivasovic@hzjz.hr
Jerković	Dijana	Croatia	dijana.jerkovic@erf.unizg.hr
Jovanović Stojaković	Marija	Serbia	marija.jovanovic@cepora.org
Juginović	Mirjam	Croatia	mirjam.juginovic@nzjz-split.hr
Karamarko	Maja	Croatia	maja.karamarko@uksr.hr
Karin	Tonka	Croatia	tonka.karin@hzjz.hr
Klepac Erstić	Stela	Croatia	stela.klepac.erstic@zjz.t-com.hr
Konec Juričić	Nuša	Slovenia	Nusa.konec-juricic@nijz.si
Kopsa Sobota	Mateja	Croatia	kopsam@gmail.com
Korda Orlović	Karmen	Croatia	karmenkorda@gmail.com
Kosanović	Duška	Croatia	domena.dk@gmail.com
Kovačević	Jasmina	Croatia	dr.jasminakovacevic@gmail.com
Kovačević Lepojević	Marina	Serbia	marina.lepojevic@gmail.com
Kovačić	Antonia	Croatia	antonia.kovacic@stud.erf.hr
Kozina	Ana	Slovenia	ana.kozina@pei.si
Kraguljac	Aleksandra	Croatia	aleksandra.crevar@gmail.com
Krsnik	Angelina	Croatia	krsnik@udruga-pragma.hr
Kunovski	Ivo	North Macedonia	ivokunovski@gmail.com
Kušan Jukić	Marija	Croatia	Marija.Jukic@stampar.hr
Kušić	Leonarda	Croatia	lkusic@unicef.org
Kuralić-Ćišić	Lejla	Bosnia and Herzegovina	lejlamar@gmail.com
Laklija	Maja	Croatia	maja.laklija@pravo.hr
Letica	Sara	Croatia	sara.letica@zzjz-zz.hr
Lukačević	Ljiljana	Croatia	psihijatrija@bolnicang.hr
Lulić Kujundžić	Sara	Croatia	sara.lulic@gmail.com
Maličbegović	Ajna	Bosnia and Herzegovina	ajna.malicbegovic@prevencija.ba
Markelić	Martina	Croatia	martina.markelic@hzjz.hr
Mataga Tintor	Arijana	Croatia	arijana.mataga.tintor@gorica.hr
Mihic	Josipa	Croatia	josipa.mihic@erf.unizg.hr
Mijatović	Andrea	Bosnia and Herzegovina	andrea.mijatovic@prevencija.ba
Mikulić	Sanja	Croatia	sanja.mikulic@hzjz.hr
Milošević	Dijana	Montenegro	dijana3012m@gmail.com

PREZIME	IME	ZEMLJA	E-MAIL
Mrduljaš	Sara	Croatia	samarduljas@gmail.com
Nemeth Blažić	Tatjana	Croatia	tatjana.nemeth-blazic@hzjz.hr
Novak	Miranda	Croatia	miranda.novak@erf.unizg.hr
Novak	Tihana	Croatia	tihana.novak@erf.unizg.hr
Osmani Ballazhi	Sheruze	North Macedonia	sheruze.osmani@unite.edu.mk
Pancun	Lea	Croatia	lea.pancun@socskrb.hr
Pedić Duić	Paula	Croatia	paula.pedic-duic@ufzg.hr
Peraica	Tina	Croatia	tperaica@kbd.hr
Petak	Ana	Croatia	apetak@fhs.unizg.hr
Petković	Željko	Croatia	zeljko.petkovic@hzjz.hr
Poštuvan	Vita	Slovenia	vita.postuvan@upr.si
Popović-Ćitić	Branislava	Serbia	b.popoviccitic@gmail.com
Puljiz Vidović	Sanda	Croatia	sandapv1965@gmail.com
Puškaš	Nadica	Croatia	nadica.puskas@zzjz-kkz.hr
Radanović	Ana	Serbia	stojkovic.anci@gmail.com
Radić	Andreja	Croatia	andreja.radic@stampar.hr
Radić Bursać	Sanja	Croatia	sanja.radic.bursac@erf.unizg.hr
Radusin	Gordana	Croatia	gordana.radusin@socskrb.hr
Rak	Ivana	Croatia	ivanarak@gmail.com
Ramić-Čatak	Aida	Bosnia and Herzegovina	a.ramic@zzjzfbih.ba
Roviš	Darko	Croatia	darko.rovis@zzjzpgz.hr
Sadić	Nermin	Bosnia and Herzegovina	nerko.sadic@gmail.com
Savić	Marija	Croatia	marija.savic@hzjz.hr
Selestrin	Zrinka	Croatia	zrinka.selestrin@gmail.com
Serdar Čerpnjak	Katarina	Croatia	katarina.serdar@erf.unizg.hr
Slukan	Tina	Croatia	tina.slukan@gmail.com
Sudiskas	Tanja	Croatia	Tanja.Sudiskas@tic-za-djecu.hr
Šalamon	Snježana	Croatia	snjezana.salamon@stampar.hr
Ščetar	Gordana	Croatia	goga.scetar@gmail.com
Šimić	Josip	Croatia	josip.simic59@gmail.com
Štremfel	Urška	Slovenia	urska.stremfel@pei.si
Šutić Barbarić	Lucija	Croatia	lucija.sutic@erf.unizg.hr
Turudić	Marnela	Croatia	Marnela.Turudic@mrosp.hr
Velinova	Andrea	North Macedonia	andrea.velinova@ibu.edu.mk
Vranko	Mirta	Croatia	Mirta.vranko@gmail.com
Vukadin	Dragan	Bosnia and Herzegovina	dragan.vukadin@msb.gov.ba
Zelić	Ivana	Croatia	Ivana_modric@mup.hr

